

Araştırma Makalesi / Research Article

**MONDROS MÜTAREKESİ'Nİ ANLAMAK:
MÜTAREKE KAVRAMI, MÜTAREKE ÖRNEKLERİ VE
MONDROS MÜTAREKESİ'NİN
DİĞER MÜTAREKELERLE KARŞILAŞTIRILMASI***

Mustafa MALHUT**

Öz

I. Dünya Savaşı Osmanlı İmparatorluğu için Mondros Mütarekesi ile son buldu. Mütarekenin diplomatik süreci başlatması ve yapılacak bir barış antlaşması ile çatışmanın yerini barışa bırakması bekleniyordu. Ancak Mondros Mütarekesi daha önceki mütarekelerden farklıydı. Bu nedenle huzuru sağlamaktan ve barışa gidecek yolu açmaktan çok uzaktı. Bu hem mütareke şartlarında hem de mütarekenin uygulanması sırasında ortaya çıktı.

Bu çalışmanın amacı Mondros Mütarekesi'ni daha iyi anlamak ve tarihsel süreç içinde taşıdığı önem itibariyle yeniden değerlendirmektir. Bu amaç uğruna öncelikle tarihsel bir kavram olarak mütareke kelimesi mercek altına alınacaktır. Sonrasında ulaşıldığı kadarıyla daha önceki mütareke örneklerine yer verilecektir ve Mondros Mütarekesi, içeriği, kapsamı, uygulanması, sonuçları ve etkileri açısından diğer mütarekelerle karşılaştırılarak Mondros Mütarekesi'nin diğer mütarekelerle arasındaki farklar ve benzerlikleri belirlenmeye çalışılacaktır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecindeki kırılma noktasına ışık tutularak Türkiye tarihi ve hatta XX. yüzyıl dünya tarihinin şekillenmesine dair önemli ipuçlarına ulaşılabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mondros Mütarekesi, Mütareke Kavramı, Karşılaştırma, Türkiye Tarihi.

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.

There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üni., Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araş. ve Uyg. Merkezi.
(mustafamalhut@akdeniz.edu.tr), (Orcid: 0000-0002-0421-3818).

UNDERSTANDING THE ARMISTICE OF MUDROS: ARMISTICE CONCEPT, ARMISTICE EXAMPLES AND COMPARATIVE OF THE ARMISTICE OF MUDROS WITH OTHER ARMISTICE

Abstract

World War I ended with the Armistice of Mudros for the Ottoman Empire. The armistice was expected to start the diplomatic process. With a peace treaty, the conflict would be replaced by peace. However, the Armistice of Mudros was different from the previous armistice. Therefore, it was far from providing peace and serenity. This difference occurred both in the conditions of the armistice and during the implementation of the armistice.

The aim of this study is to better understand the Armistice of Mudros and to re-evaluate its importance in the historical process. For this purpose, firstly the word of armistice as a historical concept will be examined. Then as far as it has been reached, previous examples of armistice will be discussed. The Armistice of Mudros will be compared with other armistices in terms of its content, scope, implementation, results and effects and the differences and similarities of Mudros Armistice with other armistices will be determined. Thus will shed light on breaking point in the transition from the Ottoman Empire to the Turkish Republic. And it will be reached important hints about Turkish history and even history of the world in the 20th century.

Keywords: The Armistice of Mudros, The Armistice Concept, Comparison, Turkish History.

Giriş

Mondros Mütarekesi'ni anlamak I. Dünya Savaşı sonrasında galip devletlerin barış algısını ve barış olgusunu nasıl manipüle edebildiklerini anlamaktır; güçsüzlüğün, geri kalmışlığın, yenilginin bedelini anlamaktır; devletlerin Anadolu toprakları üzerindeki niyetlerini ve planlarını, Osmanlı Devleti'nin son günlerini yaşadığını ve Kurtuluş Savaşı'nın gerekçesini anlamaktır. Osmanlı İmparatorluğu tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi açısından Mondros Mütarekesi'ni anlamak bir zaruriyettir.

Tarihsel süreç açısından Mondros Mütarekesi'nin ayrı bir anlam ve önemi vardır. Mondros Mütarekesi hem Türkiye tarihi açısından incelenmeli hem de dünya düzeni içerisinde Büyük Devletlerin yürüttükleri dünya politikası karşısında bir mihenk taşı olarak yarattığı akis üzerinden değerlendirilmelidir.

Mütareke bir kavram olarak ele alındığı zaman da Mondros Mütarekesi, klasik anlamdaki bir mütarekeden çok daha fazlasıdır. Mondros Mütarekesi'ne dair doğru tespitler yapabilmek için konuyu öncelikle kavramsal boyutla ardından karşılaştırmalı perspektifle incelemek yol gösterici olabilir.

Mondros Mütarekesi ile alakalı literatürde pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak Mütareke kavramına ilişkin ve karşılaştırmalı olarak yapılan çalışmaların sayısı birkaç tanedir. Bu çalışmalarda karşılaştırma kriterleri I. Dünya Savaşı sonrasında yapılan diğer mütarekelerle sınırlıdır.¹ Aynı zihniyetin uzantısı olan taydaş ve benzer mütarekelerin birbiri ile karşılaştırılması Mondros Mütarekesi'nin tam olarak anlaşılmasını güçleştirmektedir.

Bu çalışmada, I. Dünya Savaşı sonrasında yapılan mütarekelerin karşılaştırılmasına kısaca değinilecektir. Ama Mondros Mütarekesi'ni birbirine benzer mütarekeler ile karşılaştırmak yeterli olmayacağı için daha önceki mütareke örnekleri de karşılaştırmaya dâhil edilecektir. Literatürde mütareke örneklerine ulaşmak zor olduğu ve daha önce bu yönde bir çalışma yapılmadığı için mevcut mütareke örnekleri toplu şekilde ve detaylıca ele alınacaktır. Bulunabilen mevcut mütareke örneklerinden hareketle karşılaştırmayı genişletmek ve yol açtığı gelişmeler açısından Mondros Mütarekesi'ni hem Türkiye tarihi hem de Dünya tarihi açısından değerlendirmek bu çalışmanın amaçları arasındadır.

Bu hedefe yönelik olarak öncelikle tarihsel bir kavram olarak mütareke kelimesi mercek altına alınacak, sonrasında bulunabildiği ölçüde daha önceki mütareke örneklerine yer verilecek ve Mondros Mütarekesi, içeriği, kapsamı, uygulanması, sonuçları ve etkileri açısından diğer mütarekelerle karşılaştırılarak Mondros Mütarekesi'nin diğer mütarekelerle arasındaki farklar ve benzerlikleri belirlenmeye çalışılacaktır. Böylece milli mücadelenin çıkış noktasına ışık tutularak lider kadronun ve Anadolu halkının mücadele gerekçesi ile mücadele motivasyonu ve dinamizminin tetikleyici unsurlarından biri temellendirilecektir.

1. Mütareke Kavramının Tanımı

Mütarekeye geniş bir tarihsel boyut üzerinden yaklaşılacağı için “*terim*” yerine “*kavram*” tanımlamasının kullanılması uygun görüldü. Kısıtlı bir süre içerisinde belli olayları açıklamak ve karşılaştırmak adına mütareke ele alınsaydı terim kelimesi daha uygun düşebilirdi. Ancak uzunca bir tarihsel süreci içine alan olaylar yığını arasından tanımlanmaya çalışılan bir imge olarak;

1 Dikkate değer ve yol gösterici olan bu çalışmalardan ilki, kavramın açıklanmasına yönelik giriş bölümü ile sonda karşılaştırmaya ayrılmış bir kısmı içeren, 2005 yılında Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yapılmış lisansüstü bir teze aittir. Bkz: Dilek Elvan Öz, *Birinci Dünya Savaşı'nı Bitiren Ateşkes Anlaşmaları, Uygulamaları ve Uluslararası Hukuk*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005. Diğer ikisi 2014 yılında yayımlanan bir kitap ile sempozyum bildirisidir. Savaş Açıkaya ile Akın Çelik'in eserlerinde I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan mütarekelerin Türkçe çevirileri ile verilmesi konu hakkında çalışacaklara kolaylık sağlamaktadır. Bkz: Savaş Açıkaya ve Akın Çelik, *Bir Devrin Sonu Mondros*, İskenderiye Kitap, İstanbul, 2014; Temuçin Faik Ertan, “Birinci Dünya Savaşı'nı Sona Erdiren Mütarekelerin Karşılaştırmalı Analizi”, 100. Yılında Birinci Dünya Savaşı, 2. Uluslararası Tarih Sempozyumu, 16-18 Ekim 2014, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2015, s. 493-507.

zihinde canlandırdığı izlenimin açıklanma çabası, mütarekeye kavramsal açıdan yaklaşılmasını gerekli kıldı.

Basitçe söylenecek olursa, amaç sadece I. Dünya Savaşı sonrasındaki mütarekeleri incelemek değil, aynı zamanda tarihsel süreklilik içerisinde mütarekenin neyi ifade ettiğini, nasıl ele alınıp kullanıldığını, mütarekeye yüklenen anlamlar üzerindeki devamlılık veya değişimi mevcut veriler ışığında değerlendirmektir. Bu bakış açısı ile bir mütarekeden beklenen ile Mondros Mütarekesi'nin beklentileri ne derece karşıladığı ayrı bir karşılaştırma kriteri olarak belirecektir.

Mütareke kelimesinin sözlük anlamı Arapça terk kökünden gelen terk etmek, bırakmaktır. Bu tek taraflı bir eylem değildir. Mütareke, ateşkes ve silah bırakılması kelimeleriyle çoğu zaman eş anlamlı, kimi zamanda benzer anlamlı olarak kullanılır. Ateşkes veya silah bırakılması kelimelerinde görüldüğü üzere fiillerde bir işteşlik söz konusudur ve karşılıklı yapılan bir eylemi ifade ederler. Kısaca mütareke, karşılıklı ateşin kesilmesi veya karşılıklı silahların bırakılmasıdır.

Batı dillerinde, XVII. yüzyıl sonlarında Fransızca ya da modern Latince Armistitium; arma 'arms' ve 'stoppage' den gelen Armistice kelimesi kullanılır.² İngilizce'de "truce" ve "cease-fire" sözcükleri Armistice ile eş anlamlı ya da benzer anlamlı olarak kullanılmaktadır.³

Sözlüklere bakıldığında zaman birbirine benzer tanımlamalar ve açıklamalar görülür. Kaynakçada künye bilgileri verilen tarih, hukuk ve uluslararası/diplomasi alanlarına dair onlarca sözlüğün incelenmesiyle ortaya çıkan sonuç, kimisinde az/kısa veya çok/uzun bilgi verilse de mütareke kelimesi sözlüklerde genel itibariyle savaşan taraflar arasında geçici olarak savaşın durdurulması olarak tanımlandığıdır. Bu sözlüklerin çoğunda mütarekenin eş anlamlısı ateşkes, silah bırakma veya bırakışmadır.

Sözlüklerdeki bazı örneklerde mütareke ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir.⁴ Bunların bir kısmında özellikle uluslararası ilişkiler ve diplomasi sözlüklerinde mütareke ve ateşkes arasında bir ayrıma gidilerek aralarındaki farklar belirtmeye çalışılmıştır. Mütarekenin daha uzun süreli olması ve mütarekelerin imzalanmasında siyasi otoritenin yer alması gibi şekilsel farklılıklar belirtilerek mütarekelerin daha formel bir yapıda olduğu vurgulanmaktadır. Bununla

2 <https://en.oxforddictionaries.com/definition/armistice> (Erişim 28 Mart 2021); *Shorter Oxford English Dictionary*, s.119; *Webster's Third New International Dictionary*, s.119.

3 *Dışişleri Bakanlığı Tercüme Dairesi Başkanlığı'nca*, Mütareke=Armistice; Ateşkes Anlaşması=Ceasefire Agreement karşılıkları verilmiştir. Bkz: <http://www.mfa.gov.tr/data/Terminoloji/hukuk-terminoloji-110615.pdf> (Erişim 28 Mart 2021).

4 A. Timur Bilgiç, *Tarih Terimleri Sözlüğü*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2012, s. 44-45; Esat Şener, *Açıklamalı - Madde Atıflı Hukuk Sözlüğü*, Seçkin Yayınları, Ankara 2001, s. 574; Hüseyin Özcan, *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*, Olgaç Matbaası, Ankara 1980, s. 521; Oğuz Çetinoğlu, *Tarih Sözlüğü: Deyimleri, Terimleri, Kavramları, Kelimeler*, Bilgeoğuz, İstanbul 2009, s. 52, 306; *Türk Hukuk Lûgati*, Türk Hukuk Kurumu, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1991, s. 262.

birlikte mütarekelerin de genel ya da kısmi olabileceği gibi, mahalli ya da tüm savaş cephelerini kapsayacak şekilde düzenlenebileceği tanımlarda yer almaktadır.⁵ Farklıkların belirtilmesine rağmen ister mütareke ister ateşkes olarak ifade edilsin ikisinin de anlam itibarıyla özünde yer alan tanım birbirinden açıkça ayırt edilebilmesine olanak tanıyacak mahiyette değildir.

Tanzimat'tan sonra Osmanlı Devleti'nde ve kuruluşundan itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nde kabul edilen kanun, nizamname ve diğer hukuki mevzuatı bir araya getiren resmi külliyat olarak tanımlanan *Düstur*'un 1895-1904 yıllarını içeren 1. Tertib 7. Cilt'in "*muharebe-i berriye kavanin ve âdât-ı nizamiyesi*" ile ilgili bölümde mütareke ile ilgili tanım yapılır: "*Mütareke tarafeyn-i muharibin beyninde bilmukabele muvafakati efkâr husulile harekât-ı harbiyeyi tatil eder. Eğer mütarekenin müddeti muayyen değilse tarafeyn-i muharibin her zaman muharebeye betekarar iptidar edebilir. Şu kadarki mütareke şeraiti mucibince vakt-i muayyende düşmana ihbar-ı keyfiyet etmek lâzımdır.*"⁶ Burada vurgulanan husus karşılıklı anlaşma sonucu savaşın durdurulmasıdır. Yukarıdaki ifadelerle benzer şekilde, ilki 29 Temmuz 1899'da ve ikincisi (öncekinin yerine geçerli olacak) 18 Ekim 1907 tarihinde Lahey'de imzalanmış, *IV Sayılı, Kara Harbinin Kanunları ve Adetleri Hakkında Sözleşme*'nin 5. bölümünün 36.-41. maddeleri arasında yer alan mütarekeye ilişkin açıklamalar, çoğu tanımlamaya öncülük etmiş, mütarekenin kriterlerini belirlemiştir.⁷

Mütareke, ateşkes ve silah bırakılması tanımlamaları birbirini karşılayacak ifadeler olarak düşünüldüğünde asıl olan bunların barış antlaşmasıyla arasındaki farkın karşılaştırılması olmalıdır. Mütarekeyle barış antlaşması karşılaştırıldığında, mütarekenin savaş ile barış gibi iki zıt kutbun aracı olduğu anlaşılır. Mütareke geçici ve kısa süreli bir barış sürecini ifade

5 Ahmet Emin Dağ, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul 2005, s. 42; <http://w3.balikesir.edu.tr/~akolbasi/uluslararasıpolitika.doc> (Erişim 28 Mart 2021); <https://www.britannica.com/topic/armistice-law> (Erişim 28 Mart 2021); *Türkçe - İngilizce Ansiklopedik Askeri Sözlük*, haz. İrfan Uğurlu, Meteksan Yayınları, Ankara 1991, s. 300; *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, der. Faruk Sözmezoğlu, Der Yayınevi, İstanbul 2000, s. 63, 535.

6 *Düstur*, 1. Tertib, Cild:7, Başvekâlet Devlet Matbaası, Ankara, 1941, s. 334.

7 "36. Madde: Mütareke, muharip tarafların karşılıklı bir anlaşması ile harp harekâtını talik eder. Eğer mütarekenin süresi tayin edilmemişse, mütareke şartlarına göre uygun görülmüş zamanda düşman haberdar edilmiş olduğu takdirde, muharip taraflar her zaman harekâta tekrar başlayabilirler. 37. Madde: Mütareke umumi veya mahalli olur. Birincisi muharip devletlerin harp harekâtını her yerde, ikincisi ise, sadece muharip ordunun bazı kısımları arasında ve belli bir muntıkada talik eder. 38. Madde: Mütareke ilgili yetkililere ve askeri birliklere gerekli zamanda resmen tebliğ edilmelidir. Düşmanlıklar tebliğden derhal sonra veya tespit edilmiş bir sürede talik edilir. 39. Madde: Harp sahasında, halklarla ve onlar arasında meydana gelebilecek münasebetleri, mütareke şartları içinde tespit etmek akit taraflara bağlıdır. 40. Madde: Taraflardan biri tarafından mütarekenin her ciddi şekilde ihlali, diğerine mütarekeyi feshetmek ve hatta acele halde düşmanlıklara derhal yeniden başlamak hakkını verir. 41. Madde: Kendisine has teşebbüsleriyle hareket eden şahıslar tarafından mütareke şartlarının ihlali sadece suçluların cezalandırılmasını ve gerekirse, yapılmış hasarlar için bir tazminat istemek hakkını verir." Bkz: http://askerihukuk.net/FileUpload/ds158941/File/kara_harbinin_kanunlari_ve_adetleri_hakkinda_sozlesme.pdf. İngilizcesi için bkz: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp#art36 (Erişim 28 Mart 2021).

eder. Kalıcı barışın yapılabilirliğinin sınındığı bir dönemdir. Mütarekelerde kabataslak ele alınan konular barış antlaşmalarında detaylıca incelenir. Mütarekenin kabulü barış ihtimalini kuvvetlendirir ama barışın kesin olarak sağlanması barış antlaşmasının eseridir. Barış antlaşması mütarekeden daha detaylı, daha kapsamlı, daha geçerli ve uzun sürelidir. Mesela, Mondros Mütarekesi 25 madde iken Sevr Barış Antlaşması 433 maddedir, ya da Mudanya Mütarekesi 14 madde iken Lozan Barış Antlaşması 143 maddedir. Lozan Barış Antlaşması imzalandığı günden itibaren geçerliliğini ve barışın devamlılığını sürdürmektedir.

2. Mütareke Kavramının Kullanımı ve Mütareke Örnekleri

Mütareke kelimesinin terminolojik veya etimolojik köken bilgisine ulaşmak pek mümkün olmasa da içerdiği anlam bakımından mütareke kavramı tarihsel çağların başına kadar geri götürülebilir. Bu belki de diplomasi anlayışının ortaya çıktığı ilk kabile veya topluluklarla alakalıdır. Mütarekenin ilk örneklerini bulmak kolay değildir. MÖ. 585’de Medler ve Lidyalılar arasında yıllarca süren savaş güneş tutulmasına yüklenen mistik inanış dolayısıyla son buldu. Güneş tutulması silahların bırakılmasına neden oldu ancak burada bir mütarekenin varlığı şüphelidir. Ya da başka bir örnek olarak, Olimpiyat Oyunları’nın etkisiyle Yunan şehir devletleri arasında yapılan barış, “*mütareke dönemi*” olarak adlandırılır.⁸

Mütareke barış antlaşmasına giden süreçte tarafların silahları bırakması olarak değerlendirildiğinde savaşlardan sonra sıklıkla mütarekelerle karşılaşılır. Ancak barış antlaşmasının imzalanabilmesi için mütareke olmazsa olmaz değildir. İslam hukuku ve Osmanlı uygulamasına göre bir yerin fethinden önce halkına İslamiyet’i seçmeleri veya cizye vermeyi kabul ederek teslim olmaları teklifi götürülürdü. Kabul edilmediği takdirde savaş açılır ve fetih gerçekleşmezse taraflar arasında mütareke ve ardından bir sulh yapılırdı. “... fakat şartlar eşit değilse kuvvetli taraf mütarekeye yanaşmadan savaş halinde iken görüşmelerin başlamasını isteyebilirdi. Küçük Kaynarca’da Rusya’nın bu stratejiyi uyguladığı görülmektedir.”⁹ Yine de mütareke yapılsın ya da yapılmayın barış antlaşması imzalanabilmesi için kılıçların kınına sokulması veya silahların susturulması barış görüşmelerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesinin ön koşullarındandır.

8 “Olimpik Mütareke (Ekecheria) geleneği İÖ. IX. yüzyılda, Elis’li Iphitos, Pisa’lı Cleosthenes ve İspartalı Lycurgus arasında imzalanan bir sözleşme ile yaratılmıştır. Daha sonra, bütün Yunan şehirlerinin de onaylamasıyla Olimpia’nın ve Elis bölgesinin dokunulmazlığı fiilen hayata geçmiştir. Mütareke döneminde, atletler, sanatkarlar ve aileleri yanında her türlü ziyaretçiler Olimpiyat Oyunları’na katılmak için veya seyretmek için mutlak bir güvenlik içinde seyahat edebilmekte ve sonradan ülkelerine dönebilmekteydi.” Bkz: Temel İskit, *Diplomasi, Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulamaları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 61.

9 Mehmet İspirli, “Sulh (Osmanlılar’da)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 37, 2009, s. 490.

Mütareke, silahları bir kenarı bırakarak barış şartlarını belirleyebilecek miyiz ve barışı sağlayabilecek miyiz sorularının yanıtının sorgulandığı ara dönemdir. Diğer bir ifade ile mütareke, daha fazla kan dökmeden diplomasi yoluyla, tarafların kabul edebileceği şartlar üzerinde görüşmeleri başlatıp, barışa ulaşmanın mümkün olup olmadığının sınanmasıdır. Barış şartları mütarekenin sağladığı geçici barış ortamında konuşularak, taraflarca kabul edilebilecek sınırları belirlenir. Eğer barışın sağlanabilmesi mümkünse mütareke bir barış antlaşması ile sonlandırılır dahası taçlandırılır. Barış şartları üzerinde taraflar uzlaşmaya varamadıkları takdirde mütarekenin süresi uzatılabilir veya geçici barış son bularak tekrar silahlar devreye girer. Sonrasında ise benzer süreç tekrar eder. Komutanların inisiyatifinde kısa süreli ve kısmi olarak çatışmaya ara verilmesi örnekleri bir tarafa bırakılırsa, mütareke kısaca, barışın sağlanabilirliğinin sınanması veya barışın olabilirliğinin test edilmesi sürecinin başlangıcını ifade eder ve mütarekeyle geçici de olsa bir barış söz konusudur.

Diplomasi ve devletler hukuku ile ilgili yapılan araştırmalarda veyahut devletler arasında yapılan siyasi metinlerin yer aldığı çalışmalarda mütareke kavramına ilişkin ayrıntıları belirginleştirecek örnekler pek bulunmaz. Mesela Erim, *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri* isimli eserinde siyasi tarih metinlerini bir araya getirmiş ve konuyla ilgilenen araştırmacılara büyük kolaylık sağlamıştır. Ancak bu eserde yer alan mütareke metinleri sadece “*Rusya ile Edirne Mütarekenamesi (1878)*” ile “*Mondros Mütarekenamesi*”nden ibrettir.¹⁰ Benzer şekilde, büyük ölçüde Erim’in eserinin şekillenmesini sağlayan *Muâhedât Mecmûası*’nda da mütareke örnekleri yok denecek kadar azdır. İstisna olarak, 1799 tarihli Rusya ve İngiltere arasında yapılan ittifak antlaşmalarının içerisinde “*musalaha ve mütareke*” kelimeleri geçmektedir. Bir de Rusya ile imzalanan 31 Ocak 1878 tarihli Edirne Mütarekesi “*Mütareke Mukavelenamesi*” başlığı ile eserde yer almaktadır.¹¹ İngilizce literatürde de durum benzerdir. Mesela ön plana çıkan örneklerden Yakın ve Ortadoğu ile Kuzey Afrika’ya ilişkin siyasi metinleri bir araya getiren Hurewitz, eserinde mütarekelere yer vermez.¹² Osmanlı Devleti’nin daha önce yapmış olduğu mütarekeleri araştırırken, alanında başvuru niteliğinde olan Uluslararası İlişkiler Tarihi, Diplomasi Tarihi veya Siyasi Tarih kitapları da beklentiyi karşılamaz.¹³

Mütareke örneklerine ulaşabilmek için, spesifik çalışmalara veya ilk el kaynaklara başvurulması elzemdir. Eski mütareke örnekleri, Osmanlı Devleti’nin

10 Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, C.I, TTK Basımevi, Ankara, 1953.

11 *Muâhedât Mecmûası*, C.I-V, TTK Yayınları, Ankara, 2008.

12 J. C. Hurewitz, *Diplomacy in the Near and Middle East, A Documentary Record: 1535-1914*, D. Van Nostrand Company, INC., Princeton, New Jersey, 1956; J. C. Hurewitz, *The Middle East and North Africa in World Politics, A Documentary Record, Volume I European Expansion, 1535-1914*, Second Edition, Revised and Enlarged, Yale University Press, London, 1975.

13 Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010; İskit, *a.g.e.*; Oral Sander, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918’e*, İmge Kitabevi, Ankara, 2002; Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000; *Uluslararası İlişkiler Tarihi, Diplomasi Tarihi*, C.I-II, der. Vladimir Potyemkin vd., çev. Atilla Tokatlı, May Yayınları, İstanbul, 1978.

yürüttüğü diplomasının değişimine paralel olarak şekillenebiliyordu. Osmanlı Devleti'nin yapılan savaşların ardından barış antlaşmasına giden süreçteki konumu ve tutumu, genişlemeyi sürdürdüğü zamanlar ile gücünü kaybetmeye başladığı dönemlerde farklıydı.

XVI. yüzyıl ortalarında devam eden Osmanlı İran Savaşları sırasında Osmanlı ordusu Nahçıvan'a girdiğinde yağma ve tahribe mübarek Ramazan ayı girdiği için son verdi. Devam eden savaş, İran Şahı Tahmasb'ın barış isteğini getiren elçi vasıtasıyla son buldu. 29 Mayıs 1555'te Amasya'da Osmanlı Devleti ile İran arasında barış imzalandı.¹⁴ Aynı dönemde Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında süren savaş, 1555'te altı aylığına mütareke ile kesilmesine rağmen barış ancak 1 Haziran 1562 tarihinde imzalandı.¹⁵

1593'ten 1606 senesine kadar Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında resmen ve fiilen süren savaşı bitiren Zitvatorok Antlaşması, savaş sırasında barış girişimleri ve kısa süreli mütarekeler olmasına rağmen, 15 Haziran 1606'da 32 gün süreli bir mütarekenin ardından devam eden görüşmelerle 11 Kasım 1606'da 17 maddelik bir uzlaşma ile imzalandı.¹⁶

Zitvatorok ile Osmanlı Devleti'nin diplomasi anlayışında bir değişim meydana geldi. O zamana kadar, "*Osmanlı Devleti, sulh yaptığı devlete, istediklerini adeta dikte ettirdi. Yani karşısındaki hükümet Osmanlıların arzusuna boyun eğdi... Sulhun akdi ile ilgili müzakereler umumiyetle kısa cereyan ederdi.*" Ayrıca Zitvatorok görüşmelerinde daha önceki barış görüşmelerinden farklı olarak hükümet adına salâhiyetleri yüksek memurlardan müteşekkil bir heyet müzakereleri yürüttü. XVI. yüzyılda savaşlardaki barış teklifinin genellikle karşı taraftan gelme eğilimi değişmeye başladı.¹⁷ Ortaylı, XVII. yüzyıla kadar *Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletleriyle olan antlaşmalarının hukuken mütareke statüsündeki geçici sözleşmeler olduğunu ve bunların sultan tarafından bağışlanan bir barış veya geçici ve tek taraflı ahidnâme adı verilen belgeler olduğunu söyler.*¹⁸ Hammer, bu antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da diplomasi alanında geçerli olan uluslararası hukuk usulünü kabul ettiğini ve Osmanlı Devleti'nin üstünlüğünün son bulduğunu belirtir.¹⁹

XVII. yüzyılın sonundaki örnek, Karlofça Antlaşması'nın imzalanması sırasında görülür. 16 yıl süren savaş, Osmanlı Devleti ile Avusturya, Venedik, Lehistan ve Rusya arasında Karlofça'da 72 gün ve 36 oturum devam eden uzun müzakereler neticesinde Karlofça Antlaşması (26 Ocak 1699) ile son buldu. Ama Rusya ile barış yapılamadı. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında iki yıllığına beş

14 Mustafa Cezar, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.II, TTK Yayınları, Ankara, 2011, s. 906-908.

15 *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.II, s. 1059-1060.

16 B. J. Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.4, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1990, s. 384-409.

17 *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.II, s. 1719-1720.

18 İlber Ortaylı, "Osmanlı Diplomasisi ve Dışişleri Örgütü", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 278.

19 Hammer, *a.g.e.*, s. 382.

maddelik bir mütareke kararı alındı. Rusya ile barış antlaşması İstanbul'da 14 Temmuz 1700 tarihinde imzalandı.²⁰

Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan önce Osmanlı Devleti ile Rusya arasında kara ve denizde olmak üzere onar maddeden müteşekkil mütarekeler imzalandı. 1772'de tarihe Yergöğü Mütarekesi olarak geçen bu mütarekeler barışı getirememiş ve savaş tekrar alevlenmişti. Alınan mağlubiyetler üzerine Osmanlı Devleti tekrar mütareke isteğinde bulunmuştu. Ancak General Romanzow mütareke teklifini reddederek direkt barış görüşmelerinin yapılmasını istedi. 28 maddelik Küçük Kaynarca Antlaşması 21 Temmuz 1774 tarihinde imzalandı.²¹

Ziştovi Barış Antlaşması öncesinde Avusturya ile yapılan Yergöğü Mütarekesi (18 Eylül 1790) maddelerini bulabildiğimiz ilk mütareke örneğidir. Altı maddeden oluşan bu mütarekenin 1. maddesinde mütarekenin imzasından itibaren Osmanlı Devleti ile Avusturya (Nemçe) askeri arasında karada ve sulardaki düşmanlıkların son bulması ve mütarekenin ilgili komutanlara ve bölüklere bildirilmesi ile mütarekeye aykırı hareketlerin önüne geçilmesi hususunda uyarıda bulunması yer aldı. 2. madde, ahalinin mütarekeye aykırı olan taarruz ve tecavüzlerinin cezalandırılması ve ortaya çıkan zararın giderilmesine; 3. madde, antlaşmanın bir an önce kararlaştırılması ve mütarekenin 1791 Mayısının sonuna kadar geçerli olacağına ilişkindi. 4. Madde, askerler geri çekilecek, sadece Eflak'ı işgal altında tutan Avusturya, burada asayişli sağlayacak miktarda kuvvet bulundurabilecek, bu kuvvetler yerlerinde kalacak ve Kule, Yergöğü, İbrail nahiyelerine girmeyeceklerdi. Osmanlı tarafı Eflak sınırında ancak buralardaki kaleler için yeterli, İbrail'de ise Rus harbinin devam etmesinden ötürü gerekenden fazla muhafız asker bulundurabilecekti. 5. madde, görüşme yerinin güvenli, tarafsız ve serbest bir yer olmasına ilişkin iken sonuncu yani 6. madde, işgal edilen yerlerin dolaşıma açılıp ahalinin izin alarak işlerini serbestçe görmelerini ve mütarekenin imzalandığı yer ile zamanı içeriyordu. 6. maddenin sonunda, mütarekenin Prusya Kralı'nın aracılığı ve kefaletiyle karar verildiği tasdik ve beyan edildi.²²

Avusturya ile barış antlaşması 4 Ağustos 1791 tarihinde imzalandığında Rusya ile süren savaşın sonuna gelinmişti. Ziştovi Antlaşması'ndan bir hafta sonra Ruslar ile Yaş Barış Antlaşması'nın yolunu açan Kalas Mütarekesi imzalandı.

Mütarekenin imzalanmasından önce Rusların bazı şartları vardı. "Esas sened" diye anılacak beş maddelik, bir ön barış (mukaddime-i sulhiye) metni tanzim edilerek barışın bu çerçevede yapılması şartı ileri sürüldü. Ruslar barış

20 Abdülkadir Özcan, "Karlofça Antlaşması", *İslam Ansiklopedisi*, c. 24, 2001, s. 504-507; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.6, s. 592.

21 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.8, s. 485-541; Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca Antlaşması", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 26, 2002, s. 524-527; Osman Köse, *1774 Küçük Kaynarca Antlaşması*, TTK Yayınları, Ankara, 2006, s. 107-108; *Tarih-i Vastf*, C.2, s. 121-122.

22 Ahmed Câvid, *Hadîka-i Vekâyi'*, haz. Adnan Baycar, TTK Yayınları, Ankara, 1998, s. 120-123. Ayrıca bkz: Kemal Beydilli, "Ziştovi Antlaşması", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 44, 2013, s. 467-472.

veya savaş tercihinin yapılmasını ve kararın on gün içinde bildirilmesini istediler. Beydilli çalışmasında, Yergöğü ile Kalas Mütarekelerini karşılaştırdığında ilkinde herhangi bir ön şart olmadığını belirtir. Ayrıca Kalas Mütarekesi, “ön şartlı mütarekelerden biri olarak muâhedât külliyyatında müstesna bir yer işgal eder” demektedir.²³ Bu mütarekelerde ön şart olmasına rağmen şartlar sınırın belirlenmesine ilişkindir ve devletin varlığına ve geleceğine ilişkin herhangi bir tehdit söz konusu değildir.

Beş maddeden oluşan Kalas Mütarekesi’nin maddelerine bakıldığında, 1. madde ile Kaynarca Antlaşması onaylanır; 2. madde, Turla Nehri’nin sınır kabul edileceği öngörülür; 3. madde, iade edilecek olan Memleketeyn’in daha önce yapılan antlaşmalarla tanınan imtiyazlarını teyit eder; 4. madde, ikinci madde dışında kalan yerlerdeki sınırların savaştan önceki hale döneceği ve istilaya uğrayan topraklardaki mevcut kalelerin barıştan sonra tahliye edileceği belirtilir; 5. madde, Turla Nehri’nden sınırın kesilmesinden ötürü Rusya’ya bırakılacak yerlerde bulunan istihkâmların terkiyle ilgili meselelerin müzakeresini barış görüşmelerine bırakır. Belirlenen esaslar üzerinden görüşmelere başlamak için yetkili murahhasların gönderilmesi ve mütareke mucibince çatışmaların kesilmesi istenerek, mütarekeye sekiz aylık bir süre tanınmaktadır.²⁴

Osmanlı arşivinde bulunan bir mütareke örneği, 1806-1812 Osmanlı Rus Savaşı sırasında imzalanan 25 Ağustos 1807 tarihli mütarekedir. Mütarekenin yapıldığı yer Slobozia’da yer alan Yergöğü Kalesi’ydi. Küçük Kaynarca ve Ziştovi Antlaşmaları’ndan önceki mütarekeler de Yergöğü’nde yapılmıştı.²⁵

1807 tarihli Yergöğü Mütarekesi’nin maddeleri incelendiğinde: 1. madde, “işbu sened-i mütarekenin imza ve hitamı akabinde berr ve bahr ve nehirdede kâffe-i mevazi’de Devlet-i Aliyye ve Rusya askerleri beyninde cümle harekât-ı hasmane terk ve def’ oluna” sözleri ile başlar ve bir an önce askerler arasında harp ve husumetin bitip dostluğun kurulması belirtilir; 2. madde, “Devlet-i Aliyye ve Rusya beyninde muvalatnamenin (dostluğun) mecdudun rabtı” için vakit geçirmeksizin “musalaha-ı hayriyyenin” yani barış antlaşmasının imzalanması için murahhasların ve görüşme yerinin tayin edilmesi ile hızlıca görüşmelerin başlaması dile getiriliyor. İhtimalden uzak olmasına rağmen anlaşma sağlamada zorluk yaşanırsa mütareke 1808 Nisanı’na kadar uzatılacak deniliyordu (mütareke yaklaşık 7 aylık bir süreyi içeriyor); 3. madde, işgal edilen yerler, kaleler ve Eflak ile Boğdan memleketleri tahliye edilip işgalden önceki sınırlara çekilecek. Geri çekilme işlemi 35 gün içerisinde tamamlanacak. İsmail, İbrail ve Yergöğü Kalelerinde gereğinden fazla asker bırakmayıp Rus askerleri Eflak ve Boğdan’dan çekilirken Osmanlı askerleri dahi beraber çekilecek; 4.

23 Kemal Beydilli, “Ziştovi Antlaşması”, s. 468; Kemal Beydilli, “Yaş Antlaşması”, TDV İslam Ansiklopedisi, c. 43, 2013, s. 343-344.

24 Kemal Beydilli, “Yaş Antlaşması”, s. 344.

25 1810 yılında Rusların eline geçen Yergöğü, 1829 Edirne Antlaşması ile Eflak Prensiği’ne bırakılacaktır. Yergöğü daha sonra Rusçuk olarak anılacaktır ve bugün Romanya sınırında ve Tuna’nın kıyısında bulunan Giurgiu şehridir.

madde, Rusya Bozcaada'yı ve mütareke haberi duyulduğunda istila olunmuş mahaller var ise onları tahliye ve teslim edecek, Akdeniz (Çanakkale) Boğazı yolunun açılması için gemilerini limanlarına çekecek, Akdeniz Boğazı savaşı sırasında Rusların eline geçen kalyon, esir ve sair gemi ve eşya var ise iade edilecek; 5. madde, Sünne ve civarındaki diğer boğazlar yolunda Osmanlı gemilerinin geçişine mani olunmayacak, lazım olduğu takdirde bir limana giriş engellenmeyecek; 6. madde, karşı tarafın topraklarında kalan halkın kendi ülkesine geçişine izin verilmesi ile Devlet-i Aliyye kale muhafızları ve memurları ve sair ahalisi mütareke imzalandığında buldukları yerlerden eksiksiz olarak ihraç, göç ve eşyalarıyla Osmanlı topraklarına gönderilecek; 7. madde, komutanlar arasında imzalanan bu mütareke en geç bir hafta içerisinde onaylanıp mübadele edilecekti.²⁶ İmzalanan mütarekenin hemen ardından barış antlaşması yapılamadı. Devam eden mücadele sonunda barış ancak 28 Mayıs 1812 tarihinde Bükreş Antlaşması ile sağlandı.

Mütarekeleri araştırırken yukarıda verilen örneklerle aynı dönemde bulunan ve Avrupa devletleri arasında imzalanan bir mütarekeyi incelemek, Osmanlı Devleti ile yapılan mütarekelerle Avrupalı devletlerin kendi aralarında yaptıkları mütarekelerin benzerlikleri ya da farklılıklarını görmek açısından anlamlı olacaktır.

The Times gazetesinde yer alan ve Fransa ile Prusya arasında 25 Haziran 1807 tarihinde imzalanan 6 maddelik mütareke şu maddelerden oluşmaktadır:

"1. madde, Fransa ve Prusya orduları arasında bugünden itibaren bir mütareke meydana getirilecek; 2. madde, Stralsund'da bulunan Prusya askerleri hiçbir düşmanca girişimde bulunmayacak; 3. madde, Colberg, Grandentz ve Pillan kalelerinde bulunanlar aynı yerlerinde kalacak ve hiçbir saldırı ve operasyona girişmeyecekler; 4. madde, Prusya ordusunun elinde bulunan Silesia bölgesinde aynı koşullar geçerli olacak; 5. madde, Pomerania ve Silesia'da bulunan Prusya orduları silahlarıyla birlikte hizmete alıma son verecek ve garnizonlarında sakin bir şekilde kalacaklar; 6. madde, bu ateşkes onayının karşılıklı olarak değiştirilmesi en kısa zamanda gerçekleşecek." Haberin sonunda Prusya ile barışın bu ayın 9'unda Tilsit'te imzalanacağı yazmaktadır.²⁷

Kırım Savaşı sonrasındaki barış süreci klasik olarak savaş ardından mütareke ve barış sıralamasının farklı bir versiyonudur. XIX. yüzyıl, diplomasi tarihi açısından artık sıklıkla kongre veya konferansların görüldüğü bir dönemdir. Bu resmi ve üst düzey toplantılar da barışa esas teşkil eden mütarekelerin yanı sıra barış sürecini başlatıyordu. Paris Konferansı buna dair karakteristik bir örnektir.

Kırım Savaşı'nın sonlarında barış sürecini başlatabilmek için Rusya'ya bir ultimatom verildi. Mütarekeden farklı olarak ama barışa esas teşkil edecek bu ultimatomda 1. Eflak-Boğdan hakkında ortak güvence verilmesi; 2.

²⁶ BOA, HAT., 1437/59056, 20 Cemaziyülahir 1222 (25 Ağustos 1807).

²⁷ "Armistice between France and Prussia", *The Times*, 24 July 1807.

Tuna'daki seyr-ü seferin düzenlenmesi; 3. Karadeniz'de Rus deniz gücünün sınırlandırılması; 4. Osmanlı Devleti'ne savaş tazminatı verilmesi; 5. Müttefikler tarafından zabt olunan arazinin Rusya'ya iade edilmesi; 6. Besarabya'nın bir kısmının Rusya tarafından terki ile sonradan İngiltere'nin isteği ile müzakereler sırasında devletlerin uygun göreceği başka şartların da ileri sürülebilme hakkının gizli tutulması yer aldı.²⁸

Barış şartları için ön anlaşma 1 Şubat'ta imzalandı ve Konferans 25 Şubat'ta Paris'te açıldı.²⁹ Paris Konferansı'nın ilk günü katılımcılar tarafından, barış görüşmelerinin sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilmesi için 31 Mart 1856 tarihine kadar sürecek bir mütareke yapılması kararlaştırıldı.³⁰ Erkân-ı Harp Miralay Halil Bey Rus başkumandan ile görüşüp 12 Mart 1856 tarihinde "*Rusya kumandanı tarafından çakerlerine hitaben tanzim ve irsal olunmuş olan mütareke senedini teslim ve ita eyledi.*"³¹

Paris Konferansı'nda, önce devletler toplanmış ardından bir mütarekeye karar verilmişti. Berlin Kongresi'nde ise önce mütareke yapılmış sonrasında devletlerin temsilcileri bir araya gelmişti. Barış sürecini belirleyen bir farklılık savaşın taraflarından kaynaklanıyordu. 93 Harbi'nin Kırım Savaşı'ndan farkı Osmanlı tek başınaydı ve diğer Büyük Güçler fiilen savaşa dâhil olmamışlardı. Bu nedenle savaş, Osmanlı Devleti ve Rusya arasında sonlandırılıp ardından Kongre'de görüşmeler başladı.

Savaşın nedeni Balkanlarda başlayan karışıklıklardı. 93 Harbi öncesinde Balkanlarda Osmanlı Devleti ile savaşan Karadağ ve Sırbistan ile de mütarekeler imzalandı:

*"Sırbli ve Karadağlı namına devletlerle altı ay müddet için suret-i resmiyede bir mütareke akdi ve işbu müddet zarfında Sırbililar ve Karadağlılar tarafından az çok tecavüz vuku' bulmamış ve elhaletühazihi asakir-i şahane yedinde bulunan mahallere taarruz olunmamak ve hariçden Sırbistan ve Karadağ'a gönüllü eşkiya ve esliha ve mühimmat idhali men' olunmak maddelerinin devletler tarafından kaviyyen taahhiid olunmasının kabul edilecek mütarekeye esas-ı ittihazı tensib edilmiş..."*³²

Rusya'nın müdahalesiyle mütareke süresi kısaltılarak 2 aya indirilip sürelerin bitimini takiben tekrar uzatıldılar. Sırbistan ile barış antlaşması 28 Şubat

28 Ali Fuat Türkgeldi, *Mesâil-i Mühimme-i Siyasiyye*, C.I, yay. haz. Bekir Sıtkı Baykal, TTK Yayınları, Ankara, 1987, s. 85-86, 95.

29 Matthew Smith Anderson, *Doğu Sorunu (1774-1923) Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*, çev. İdil Eser, YKY, İstanbul, 2010, s. 157.

30 BOA, A.İMKT.UM., 229/81, 7 Recep 72 (14 Mart 1856). Paris'ten gelen telgraf üzerine haber, ertesi günü *The Times* gazetesinin sütunlarındaki yerini aldı. Habere bu mütarekenin şu an kurulan ya da kurulabilecek kuşatmaları etkilemeyeceği eklenmişti. Bkz: "The Peace Conferences. The Armistice", *The Times*, 26 February 1856.

31 BOA, A.İMKT.UM., 229/81, 7 Recep 72 (14 Mart 1856). Ertesi gün *The Times* gazetesinde bu sabah bir ateşkese karar verildiği haberi yer aldı. Bkz: "The Armistice in the Crimea", *The Times*, 13 March 1856.

32 BOA, Y.EE., 84/82, 22 Ramazan 1293 (11.10.1876).

1877 tarihinde imzalandı. Karadağ ile yapılan mütareke önce 21 Mart'a sonra 13 Nisan'a uzatıldı. Bir sonuç alınamayan barış girişimleri sonucunda Rusya'nın savaş ilanı ile süreç bambaşka bir mecraya yöneldi. "Rusya, Karadağ'ı yüzüstü bırakmayacaktır" söylemiyle Rusya, iki devlet arasındaki barış sürecini kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirdi.³³ 93 Harbi, Karadağ ile barış yapılmadan başladığı için doğal olarak iki devlet arasındaki mücadele devam ediyordu ve barış 93 Harbi sonrasında sağlanabildi.

93 Harbi'nin sonunda Rusya ile barışa giden süreç Edirne Mütarekesi ile açıldı. Sonrasında Ayastefanos Antlaşması imzalandı. Ancak XIX. yüzyılın diplomasi sistemi gereğince barış görüşmeleri Berlin Kongresi'ne taşındı. Ayastefanos Antlaşması da bir ön barış antlaşması olarak kaldı.

93 Harbi sonrasında başlayan mütareke görüşmeleri öncesinde, *The Times* gazetesinde çıkan bir haberde, "mütareke" kelimesinin esasen askeri bir işlem olarak geçici şeyler anlamına geldiği belirtildi. Ayrıca kelimenin elastiki anlamından dolayı Rusya'nın bunu şartlara göre yorumlayabileceğinin üstünde duruldu. "Şu anda müzakereler başlamak üzereyken, terimin Villafranca'daki veya Nisholsburg'daki gibi bir ön barış anlaşması olarak daha geniş bir şekilde kullanımı uygulanabilir" denilmekteydi.³⁴

10 maddelik Edirne Mütarekesi, maddelerine ulaşılabilen mütareke örneklerinden biridir. 31 Ocak 1878 tarihli Edirne Mütarekesi'nin maddelerine göre; 1. madde, Rusya, Sırbistan, Romanya ve Osman Devletleri arasında bir mütareke olmuştur. Eğer mütarekeyi taraflardan biri bozacak olursa üç gün önceden haber vermesi gerekmektedir. Bu durum ayrıca Rusya tarafından Karadağ'a bildirilecektir; 2. madde, imzalar atıldıktan sonra tayin edilen yerlerin haricinde askeri ilerleme olursa buralar terk edilecektir; 3. madde, Osmanlı Devleti, Vidin, Rusçuk ve Silistre kalelerinden başka Belgradcık, Hezargrad ve Hacıoğlu Pazarcığını terk edecektir. (Mütarekede sınır hattı bu maddede ayrıntılı olarak verilmiştir); 4. madde, bu hatların dışındaki askerler derhal geri çekilecektir; 5. madde, Osmanlı askerleri geri çekilirken silahları, savaş mühimmatlarını, teçhizatları ve taşıyabilecekleri eşyaları yanlarında götürebilecek ya da isterlerse Rus askeri idaresine bırakabileceklerdir. Halkın mallarına dokunulmayacaktır; 6. madde, Tuna'daki Osmanlı askerleri ve savaş gemileri engellenmeden Sünne'yi terk edecektir; 7. madde, Rusya veya müttefiklerinin askerleri bulunan yerlerde Osmanlı Devleti'nin mülkiye memurları varsa görevlerine devam edecek, asayişini sağlayacak ve Rus askeri yetkililerinin isteklerini mümkün olduğunca yerine getireceklerdir; 8. madde, Rus

33 "Lord A. Loftus to the Earl of Derby (31 March 1877)", *British House of Commons Parliamentary Papers, 1877 [C.1738] Turkey, No. 15 (1877). Further Correspondence Respecting the Affairs of Turkey*, s. 345-346.

34 "The Armistice Negotiations", *The Times*, 17 January 1878. 1859 Kuzey İtalya Savaşı'nı sona erdiren Villafranca Mütarekesi ve 1866 Avusturya Prusya Savaşı'ndan sonra Nikolsburg ön barışı imzalanmıştı. Bkz: F. R. Bridge and Roger Bullen, *The Great Powers and the European States System 1814-1914*, Pearson, Harlow/England, 2005, s. 19.

askerinin bulunduğu yerlerdeki demiryolları serbestçe işlemeye devam edecek, yalnız sınır arasında savaş mühimmatı ve asker nakli önleneyecektir; 9. madde, Babıâli Karadeniz limanlarındaki ablukayı kaldıracak ve gemilerin serbestçe bu limanlara girmesine karşı çıkmayacaktır; 10. madde, Rus, Sırp ve Karadağ askerlerinin bulunduğu yerlerde kalacak hasta ve yaralı Osmanlı askerleri savaş esiri sayılmayacak ama özel izin olmadıkça başka yerlere nakledilmeyeceklerdir. Mütareke Ocak ayının 31. günü saat yedide başlayacaktır.³⁵

13 Haziran'da başlayan, 31 gün ve 20 oturum süren Berlin Kongresi sonucunda 13 Temmuz 1878 tarihinde 64 maddelik Berlin Antlaşması imzalandı. XIX. yüzyılın son çeyreğindeki kalan süre Osmanlı Devleti'nin büyük bir savaştan uzak kaldığı dönemdi. Sadece yüzyılın sonunda 1897 tarihinde Yunanlar ile Teselya Savaşı yaşandı. Savaş, Osmanlı Devleti için galibiyetle sonuçlandı. Rusya'nın araya girmesi ile bir an evvel silahların susturulacağı ve mütarekenin kabul edileceği bildirildi. "...iki taraf kumandanları beyninde kararlaştırılacak suretle bir anda terk-i muhasamat edilmesi..." için kumandanlara emir verilip "...Mütarekenin iktiza etdireceği musalaha şurutununun devletin hak ve mevki'ne ve hudud-ı memalik-i şahanenin müstakbelen ve mütemadiyen teminiyle müsalem-i umumiyenin vikayesine (genel barışın korunmasına) salih olacak vecihle istihsali tayin ve ityan kılınacağı ilan olundu."³⁶

Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Osmanlı Devleti Balkan Savaşları'nda yer aldı. Mondros Mütarekesi öncesinde karşılaştırma yapılabilecek son örnek olarak karşımıza 8 maddelik Çatalca Mütarekesi çıkmaktadır. "*Bir mütareke akdi zımında Sadrazam fehâmütlü devletlü Kamil Paşa hazretleri tarafından vaki olan teklife binaen...*" taraflar arasında mütareke yapıldı.

1. Madde, "*Muharib taraflar arasında iade-i sulh için müzakerata ibtidar olunabilmek üzere bir taraftan Devlet-i Aliyye-i Osmaniye kuvâ-i müsellahası diğer taraftan Bulgaristan Sırbistan ve Karadağ kuvâ-i müsellahası beyninde bir mütareke akd olunmuşdur; Sani (2.), bu mütareke müzakerat-ı sulhiyenin bütün devamı müddetince ve müzakerat-ı mezkurenin müsaid bir neticeye iktiranına veya inkıza'ına (tamamlanmasına) kadar akd olunmuşdur; Salise (3.), müsalahanın akdine mahsus müzakerat Londra'da cereyan edecek ve işbu protokolün imzasından on gün sonra başlayacaktır; Rabia (4.), işbu müzakerat neticelenmediği takdirde muharib taraflardan her biri muhasamata tekrar başlanılacak tarih ve saati tayin ederek mütarekenin mefsuhiyetini (yürürlükten kaldırılmasını) dört gün evvel ilan etmeğe mecburdur. Bu dört gün taraflardan birinin başkumandanı canibinden diğer tarafın başkumandanına icra-ı tebligat edildiği zaman müteakib hulul eden akşamın saat yedisinden itibaren güzerean etmeğe başlayacaktır; hamis (5.), muharib tarafların askeri mevki'-i hazırlarını mütekabilen işgal ve muhafazaya devam edeceklerdir. Muharib taraflar başkumandanlarınca bu maksada mebni suret-i*

35 BOA, Y.EE.d., 1016, s. 82-89; "Mütareke mukavelenamesinin tercümesi suretidir", *Muâhedât Mecmûası*, C.IV, TTK Yayınları, Ankara, 2008, s. 177-183. Edirne Mütarekesi'nin transkripsiyonu için bkz: Erim, a.g.e., s. 381-385.

36 "İlanname-i Resmîyye", BOA, A.}DVN.MKL., 38/14, 6 Mayıs 313 (18 Mayıs 1897).

mahsusada tayin edilecek olan zabitler canibinden bil-ittifak bi-taraf muntika tesis kılınacaktır; sadise (6.), mütareke işbu protokolün tarih-i imzasından itibaren meri-ül icra olunacaktır. Eğer muharib taraflardan birinin askeri işbu mütarekenin akdinden sonra hatt-ı fasılı tecavüz ederler ise evvelki mevki'lerine tekrar iade olunacaklardır; sabi' (7.), Hükümet-i Osmaniye Bahr-i Siyah (Karadeniz) limanlarından ablukayı ref' etmeği (kaldırmayı) ve sefainin mezkûr limanlara serbestçe duhullarına (girmelerine) müsaade eylemeği ve Bulgar asakirine Bahr-i Siyah tarikiyle erzak ve me'kulât (yiyecek) celb ve i'tasına mümanaatda bulunmamağı taahhüd ettiği gibi Bulgaristan'dan vürud eden veya oraya avdet eyleyen Bulgar askeri trenlerinin Edirne İstasyonu dahi dâhil olduğu halde Edirne Kalesi muntikasındaki timuryollarından (demiryollarından) serbestçe mürur etmelerine müsaade etmeği dahi taahhüd eyler; samine (8.), mütareke 1912 senesi Teşrinisani Rumisinin yiğirminci (3 Aralık 1912) günü akşam saat yediden itibaren başlayacaktır."

Bu protokol 3 Aralık 1912'de Çatalca'da dört nüsha olarak tanzim ve imza olunmuştur.³⁷

Mütarekenin imzalanmasından sonra 17 Aralık'ta Londra'da başlayan görüşmeler, Ocak 1913'ün sonlarına kadar devam etti. Sonuç alınamadığından dolayı savaş yeniden başladı. 16 Nisan'da Bulgarlarla on günlük bir mütareke imzalandıktan sonra tekrar başlayan Londra'daki görüşmelerde 30 Mayıs'ta barış imzalandı.³⁸

Mondros Mütarekesi barışı sağlayamadığı için başlayan Milli Mücadele yine bir mütareke ile sona erdi. Galip taraf olarak oturuşan barış masasında asıl hedefin barış olması, uzun ve çetin geçen müzakerelerin barış antlaşması ile sonuçlanmasını mümkün kıldı. Mondros Mütarekesi'nin alternatifi olmasa da devam eden mücadeleyi nihayete erdiren Mudanya Mütarekesi'ni karşılaştırma örneklerine eklemek, yapılacak değerlendirmeleri daha sağlıklı kılacaktır.

11 Ekim 1922 sabahı İsmet Paşa, Fransız General Charpy, İtalyan General Monbelli ve İngiliz General Harrington tarafından imzalanan 14 maddelik Mudanya Mütarekesi'ne göre: 1. madde, işbu sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine Türk ve Yunan silahlı kuvvetleri arasında çarpışmalar durdurulacaktır; 2. madde, Yunan kuvvetleri, Akdeniz'e döküldüğü yerden Trakya ile Bulgaristan sınırının kesiştiği noktaya kadar Meriç'in sol kıyısına çekilecektir; 3. barış yapılanaya kadar Karaağaç dâhil Meriç'in sağ kıyısı müttefiklerce işgal edilecektir; 4. madde, Edirne'ye ulaşan demiryolunun Cısr-i Mustafa Paşa'dan Kuleliburgaz'a kadar Meriç'in sağ kıyısını izleyen kısmı üç müttefik, bir Yunan ve bir Türk delegeden oluşan komisyonun gözetimi altında olacaktır; 5. madde, Doğu Trakya'daki Yunan askeri kıtaları, araç gereç ile cephaneleri ve yiyecek depoları dâhil on beş günde tahliyesi yapılacaktır; 6. madde, jandarma dâhil

³⁷ "Protokol", BOA, A.İDVN.MKL., 53/36.

³⁸ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.IX, TTK Yayınları, Ankara, 2011, s. 327-338. Ayrıca Karal'ın eserinde söz konusu mütarekenin maddeleri özet olarak yer almaktadır.

Yunan sivil memurları mümkün olan en kısa zamanda çekilecek ve yerlerini Türk tarafına teslim edilmek üzere müttefiklere devredecektir. Bu devir teslim azami otuz günde tamamlanacaktır; 7. madde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, memurlarıyla birlikte, yerel düzen ve güvenliğin sürdürülmesi ve sınır ve demiryollarının korunması için subayları dâhil sekiz bini aşmayacaktır; 8. madde, Yunan askerlerinin çekilmesi ve mülki idare teslimi işlemi, başlıca merkezlerde yerleştirilecek olan Müttefiklerarası Kurulların gözetimi altında yapılacaktır; 9. madde, bu kurullardan başka, Doğu Trakya'yı Müttefik Kuvvetleri işgal edip asayişin devamını sağlayacaktır; 10. madde, Müttefik heyet ve kıtalarının geri çekilmesi Yunanlılar kuvvetlerinin boşaltma hareketinin bitişinden sonraki otuz gün içinde gerçekleştirilecektir. Müttefikler, asayişin sağlanması ve Türk olmayan halkın korunması için yeterli tedbirlerin alındığında hemfikir olursa bu geri çekiliş daha erken bir tarihte de olabilecektir; 11. madde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin kuvvetleri boğazların yaklaşık 15 km. doğusundaki hatta duracak, barış konferansı sırasında da ileriye geçmeyecektir. (maddenin devamında kuvvetlerin duracağı çizgiler detaylıca verilmiştir.); 12. madde, Müttefiklerin birlikleri buldukları yerde kalacak, barış konferansı sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti de buna riayet edecektir. (Söz konusu yerler, maddenin devamında belirtilmiştir.); 13. madde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti barış antlaşması onaylanıncaya kadar Doğu Trakya'ya askeri kıtalar geçirmemeyi ve orada ordu toplamamayı taahhüt eder; 14. madde, bu sözleşme, imzasından üç gün sonra, 14/15 Ekim 1922 gece yarısı yürürlüğe girecektir. Mudanya'da, Fransızca olarak, 11 Ekim 1922 günü imza edilmiştir.³⁹

Mudanya Mütarekesi'nin açtığı barış süreci Lozan Antlaşması ile tamamlanmıştı. I. Dünya Savaşı sonrası için Kennedy, Avrupa'nın Versailles Antlaşması'ndan sadece 20 yıl sonra tekrar büyük bir savaşa atılması karşısında tarihçilerin bu dönemi "20 yıllık bir mütareke" olarak değerlendirdiklerini belirtir.⁴⁰

3. Mondros Mütarekesi'nin Diğer Mütarekelerle Karşılaştırılması

Mondros Mütarekesi bir mütarekeden beklenenleri karşılamaktan çok uzaktadır. Mondros Mütarekesi ile alakalı yapılan araştırmalar ve yazılan bilimsel eserlerde mütarekenin ağır şartlarından ve uygulamalarından etraflıca bahsedilmiştir. Mondros Mütarekesi'ni daha iyi anlayabilmek için başka mütarekeleri Mondros Mütarekesi ile karşılaştırmak gerekecektir. Böylece Mondros

39 İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, I. Cilt (1920-1945)*, TTK Yayınları, Ankara, 2000, s. 71-74. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan Mudanya Mütarekesi'nin 10 maddelik özeti için bkz: "Mudanya Mukarrerât-ı Askeriyyesi", *BOA,HSD.AFT.*, 6/121. Ayrıca bkz: Cezmi Eraslan, "Mudanya Mütarekesi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 30, 2005, s. 356-358; İsmail Eyyupoğlu, *Mudanya Mütarekesi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002, s. 240-244.

40 Paul Kennedy, *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*, çev. Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001, s. 352.

Mütarekesi'nin süregelen bir diplomatik geleneğin devamı mı yoksa bir kopuş mu olduğu anlaşılabilir ve yapılan değerlendirmeler daha anlamlı hale gelir.

30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi, I. Dünya Savaşı'nı sona erdiren mütarekelerden bir tanesidir ve savaştan sonra imzalanan ikinci mütarekedir. I. Dünya Savaşı'ndan mütareke imzalayıp çekilen ilk devlet Bulgaristan'dı. Bulgaristan, 29 Eylül 1918 tarihinde Selanik Mütarekesi'ni imzaladı. Avusturya için savaşın sonu 3 Kasım 1918 tarihli Villa Giusti Mütarekesi ile geldi. Almanya ise 11 Kasım 1918 tarihli Rethondes (Compiègne) Mütarekesi ile en son mütareke imzalayan İttifak devleti oldu.

Mütarekelerin madde sayılarına bakıldığında⁴¹; Selanik 11 (4'ü gizli madde), Villa Giusti 19, Mondros 25 ve Rethondes 34 maddedir. Mütarekeler boyut ve içerik açısından incelendiğinde ilk mütareke imzalayan Bulgaristan'a yönelik şartlar daha hafif iken Almanya ile imzalanan mütarekenin en ağır şartlar içerdiği anlaşılmaktadır. Doğal olarak İttifak devletlerinin en güçlü devletine yönelik tutum diğerlerinden farklıdır.

Mondros Mütarekesi'nde Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığına yönelik en büyük tehdit olan ve işgalleri meşrulaştıran 7. maddenin benzerleri diğer mütarekelerde de bulunmaktadır.⁴² Yine askerin terhisi ve silahların teslimine dair Mondros Mütarekesi'nin 5. ve 20. maddelerinin benzerleri diğerlerinde mevcuttu.⁴³ Mondros Mütarekesi'nde iletişim ve ulaşım ile ilgili demiryollarına dair 8. ve 15. maddeler, tersane ve limanlara dair 9. madde, Toros tünellerine dair 10. madde ve telsiz, telgraf ve kabloların denetimine dair 12. maddede belirtilen şartlar diğer mütarekelerde az ya da çok yer almıştı.⁴⁴

Bunların haricinde mütarekelerin ortak maddeleri arasında önemli geçiş noktalarının kontrolü bulunmaktadır.⁴⁵ İttifak devletlerinin aralarındaki iletişimin kesilmesi, İtilaf devletlerinden esir düşenlerin serbest bırakılması, İttifak devletlerinin işgal ettikleri yerlerden çekilmesi, mayınların ve torpillerin temizlenmesi mütarekelerde göze çarpan benzerliklerdendir.

Avusturya ve özellikle Almanya ile yapılan mütarekelerde savaş malzemesi, işgal edilen yerlerin durumu, askeri konumları ve donanmaya,

41 Söz konusu mütarekelerin maddeleri için bkz: Frederick Maurice, *The Armistices of 1918*, Oxford University Press, London, 1943, s. 84-100; Harry R. Rudin, *Armistice 1918*, Yale University Press, New Haven, 1944, s. 404-411, 426-432. Selanik, Villa Giusti ve Rethondes Mütarekelerinin Türkçe çevirisi ve karşılaştırma için bkz: Açikkaya ve Çelik, *a.g.e.*, s. 75-95. Karşılaştırma için ayrıca, yukarıda belirtilen Ertan ve Öz'ün çalışmalarına bakınız.

42 Selanik: 2. gizli madde, Villa Giusti: A-4, Rethondes: 2, 4, 17 vb. çeşitli maddeler içerisinde.

43 Selanik: 2, 3, 4, 5, Villa Giusti: A-2, A-3 ve B'deki donanmaya dair maddeler, Rethondes: 3, 4, 7, 12, 13, 22, 23, 27 vb. çeşitli maddeler içerisinde. Askerlerin terhisine ilişkin Rethondes Mütarekesi'nde açıkça bir madde yoktur, belirtilen maddelerde izlerine rastlanabilir.

44 Selanik: 1. ve 4. gizli madde, Villa Giusti: A-4 ve B'deki donanmaya dair maddeler, Rethondes: 6, 7, 16, 20, 25, 26, 28, 29, 30, 32, 33 vb. çeşitli maddeler içerisinde.

45 Osmanlı Devleti'nde Çanakkale ve Boğaziçi (1. madde), Avusturya'da Tuna (B-4. madde), Almanya'da Cattagat'dan Baltık Denizi'ne serbest geçişe (25. madde) dair maddeler.

limanlara, deniz ulaşımına ilişkin ayrıntılı maddeler bulunmaktadır. Devletin gücü ile savaştaki ve Avrupa'daki konumuna göre mütareke maddeleri farklılık gösterebiliyordu. Bu açıdan Selanik Mütarekesi söz konusu hususlarla ilgili daha temel ve kabataslak ifadeler içerirken diğer mütareke maddeleri daha kapsamlı ve ayrıntılı bir hal alabiliyordu. Mesela Selanik Mütarekesi'nde donanmaya ilişkin madde yokken, Mondros'ta bir madde, Villa Giusti ile Rethondes Mütarekelerinde birer bölüm bulunmaktadır. Yine Rethondes Mütarekesi'nde motorlu kara taşıtları ve uçaklara ilişkin maddeler bulunuyordu. Mondros ile Rethondes Mütarekelerinde işgalci güçlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik maddeler vardı.⁴⁶

Sadece Rethondes Mütarekesi'nde yer alan maddelerden biri mütarekenin süresi⁴⁷ (36 günlük, ancak uzatılacaktır) diğeri ise Bükreş ve Brest-Litovsk Antlaşmaları'nın ve bunlara ilave antlaşmaların feshidir (16. madde). En önemlisi ise mütareke metinlerinde görmeye alışkın olunmayan ekonomik boyuta ilişkindir. Diğer mütarekelerden farklı olarak Rethondes Mütarekesi'nin 19. maddesi mali hükümleri içine alarak savaş sırasında Almanya'nın İtilaf devletlerine verdiği zararın tanzimini içeriyordu. Bu, bir mütareke maddesinden çok barış antlaşması maddesini andırmaktadır.

Şekil ve içerik açısından en ağır hükümlerin Almanya ile yapılan mütareke olduğu söylenebilir.⁴⁸ Ancak Mondros Mütarekesi'ni diğerlerinden kesin şekilde ayıran fark, barış antlaşmasına giden uzun süreçte mütarekenin uygulamaya geçirilmesinde kendisini gösterecektir. Mondros Mütarekesi'ni I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan mütarekelerden ayıran bir özellik de mütarekenin içinde belli bir etnik grubun istisnai şekilde vurgulanmasıdır. 4. ve 24. maddede Ermeni kelimesinin geçmesi bu istisnaya sebebiyet vermektedir.⁴⁹

I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan mütarekelerin birbirleri ile karşılaştırılması araştırmalara konu olmuş, aralarındaki benzerlikler ve farklılık belirtilmiştir. Sadece I. Dünya Savaşı sonrasında yapılan mütarekeleri kendi aralarında karşılaştırmak Mondros Mütarekesi'ni anlamada ve anlamlandırmada yeterli olmayacaktır. Çünkü I. Dünya Savaşı daha önceki savaşlardan farklıdır ve tanımlamasını hak eden bir dünya savaşıdır. Doğal olarak daha önce örneği görülmemiş bir savaşın barış süreci de öncekilerden farklı olacaktır.

46 Mondros: 14. ve 21. maddeler, Rethondes: 9. madde.

47 Son madde olan 34. maddede mütareke süresi uzatma opsiyonu ile birlikte 36 gün olarak belirlendi. Ancak 13 Aralık ve 16 Ocak'ta birer ay uzatıldıktan sonra mütareke 16 Şubat'ta süresiz olarak uzatıldı. Bkz: Maurice, *a.g.e.*, s. 66-68.

48 Mütareke zamanında *The Times* gazetesinde pek çok makale yayımlanmış ama doğal olarak dikkatler Almanya ile yapılacak mütarekeye yoğunlaşmıştı. Almanya ile mütareke haberi en sonunda veya nihayet anlamında "At Last!" başlığı ile duyuruldu. Bkz: "At Last! Paris on the Great Day", *The Times*, 12 November 1918. Aynı sayıda mütareke maddeleri verildi. Bkz: "Armistice. Full Text of the Terms", *The Times*, 12 November 1918.

49 4. madde: "İtilaf Hükümetine mensup üsera-yı harbiye ile Ermeni üsera ve mevkufini İstanbul'da cem edilecek ve bilâkaydüşart İtilaf Hükümetlerine teslim olunacaktır." 24. maddeye aşağıda ayrıca değinilecektir.

I. Dünya Savaşı sonrasındaki mütarekeler arasında, aktarılmaya çalışıldığı üzere farklılıklar vardı. Ancak bu mütarekelerin birbiri arasındaki farklar daha önceki mütarekelerle kıyaslandığında önemsiz kalacaktır.

Mondros Mütarekesi öncesinde Osmanlı Devleti'nin imzaladığı mütarekelerde hedeflenen ilk husus barıştır. Bir an evvel silahların bırakılması ve düşmanca girişimlerin son bulması, işgal edilen yerlerin boşaltılması, askerlerin geri çekilmesi ya da takviye edilmemesi, en kısa sürede barış görüşmelerinin başlaması, mütarekenin başlangıcı ve geçerlilik süresi ile mütarekeyi bozacak şartlar daha önceki mütarekelerin içeriğini oluşturmaktadır. Mütarekelerde askerlerin konumlarına ilişkin maddeler genelde uzuncadır. Madde sayısı arttığında ise yine barış arzusunun izlerinin görüldüğü maddeler belirir. Bunlar halka, esirlere, geri çekilecek askerlere veya ablukalara ilişkin hükümler olabilmektedir.

Madde sayılarına bakıldığında: 18 Eylül 1790 tarihli Yergöğü Mütarekesi 6; Kalas Mütarekesi 5; 25 Ağustos 1807 tarihli Yergöğü Mütarekesi 7; Edirne Mütarekesi 10; Çatalca Mütarekesi 8; Mudanya Mütarekesi ise 14 maddedir. Sadece madde sayısı dikkate alındığı zaman bile 25 maddesiyle Mondros Mütarekesi daha önceki mütarekelerden farklı bir konuma yerleşir. Maddelerin çokluğu, detaylı ve kapsamlı olması genel olarak mütarekelerde görmeye alışık olunmayan bir durumdur.

Bazı mütarekeler kısa sayılabilecek sürelerde barış ile sonuçlanmışken, bazılarında süre uzamış bazılarında ise barış sağlanamayıp tekrar başlayan savaş sonunda nihai barış mümkün olabilmisti. 18 Eylül 1790 tarihli Yergöğü Mütarekesi'nin ardından Zıştovi Barış Antlaşması 4 Ağustos 1791'de; 25 Ağustos 1807 Yergöğü Mütarekesi'nin ardından yeniden savaşıldığı için Bükreş Barış Antlaşması ancak 28 Mayıs 1812'de; Kırım Savaşı sonrası Rusya'ya verilen ultimatomenin kabulü 1 Şubat 1856'da iken Paris Barış Antlaşması 30 Mart 1856'da; 31 Ocak 1878 tarihli Edirne Mütarekesi'nin ardından Berlin Barış Antlaşması 13 Temmuz 1878'de; 3 Aralık 1912 tarihli Çatalca Mütarekesi'nin ardından Londra Barış Antlaşması 30 Mayıs 1913'te; 11 Ekim 1922 tarihli Mudanya Mütarekesi'nin ardından Lozan Barış Antlaşması 24 Temmuz 1923'te imzalanmıştı.

Örnekler, mütarekelerin ardından barış antlaşmasının imzalanma süresini belirlemeyi sağlayacak bilgiler sunmamaktadır. Tarihler değişkenlik gösterdiği için belli bir yargıya varmak zordur. Yine de ele alınan örnek mütarekelerden hareketle, mütareke süreci tekrar savaşa dönmedikçe, barış antlaşmalarının en fazla bir yıl içerisinde imzalandığı görülür. I. Dünya Savaşı sonrasındaki mütareke ile barış antlaşmalarının tarihleri arasındaki süre de yaklaşık bir yıldır.

Almanya ile imzalanan 11 Kasım 1918 tarihli Rethondes (Compiègne) Mütarekesi'nin ardından Versailles Barış Antlaşması 28 Haziran 1919'da; Avusturya ile imzalanan 3 Kasım 1918 tarihli Villa Giusti Mütarekesi'nin

ardından Saint Germain Barış Antlaşması 10 Eylül 1919'da; Bulgaristan ile imzalanan 29 Eylül 1918 tarihli Selanik Mütarekesi'nin ardından Neuilly Barış Antlaşması 27 Kasım 1919'da imzalanarak mütareke dönemleri son buldu.

Yani Almanya ve Avusturya ile barış antlaşmaları kabaca 8-9 ayda, Bulgaristan ile barış antlaşması ise yaklaşık 14 ayda yapıldı. Osmanlı Devleti ile yapılan 10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Barış Antlaşması'na kadar geçen süre ise neredeyse 22 buçuk ay kadardı.

I. Dünya Savaşı sonrasındaki veya daha önceki mütareke dönemlerindeki süreler düşünüldüğünde Sevr Antlaşması'nın imzalanmasının fazlaca uzun sürdüğü açıktır. Bunun nedeni neydi? Barış antlaşmasının imzalanma sürecinin uzamasının asıl nedeni, Anadolu topraklarını paylaşmanın zorluğundan ziyade, Mondros Mütarekesi'nin ilgili devletlere sunduğu geniş haklar ve rahatça istedikleri eylemde bulunmalarına olanak tanıyan maddelerinde yattığı yorumunu akla getirmektedir.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu ile yapılan barış denildiğinde Mondros Mütarekesi, Sevr Antlaşması'nın önüne geçmiş ve daha çok akıllarda kalmıştır. Sevr Antlaşması çok ağırdır ama en azından belli sınırları ve netliği vardır. Mondros Mütarekesi ise daha ağırdır çünkü İtilaf devletlerini sınırlandırmamaktadır. Mütareke ile savunmasız kalan Osmanlı Devleti'nin askeri ve idari bağımsızlığı hiçe sayılmış, devletin kaderi galip güçlere teslim edilmek zorunda bırakılmıştı. Mondros Mütarekesi, Osmanlı Devleti'nin yönetim erkiyle birlikte bağımsızlık ve egemenliğini kaybettiğinin açık göstergesidir. Mütarekenin uygulanması sırasında yaşanan olaylar, halkın devlet korumasından mahrum kaldığını gösteren trajik örneklerle doludur.

Bir devletin temel görevi, halkının can, mal ve namusunu korumasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan modernleşme aşamalarında önemli bir kırılma noktası olan Tanzimat Fermanı'nın özünde bu yatıyordu. Padişahların tahta çıktıkları zaman ilan ettikleri Adâletnâmeler ya da Hattı Hümayunların temelinde de aynı husus bulunur. Mondros Mütarekesi'nden sonra Osmanlı Devleti artık tebaasının canını, malını ve namusunu koruyamayacak duruma düşmüştür.

Mondros Mütarekesi'nin maddeleri malumdur ve sonrasında meydana gelen olayları anlayabilmek için mütarekenin maddelerini dikkatlice okumak gerekir. Maddeler incelendiğinde ortaya kısaca: 7/24⁵⁰ yani işgal, asker, silah, iletişim ve ulaşım ile ilgili maddeler çıkar. Bu maddeler mütarekenin hangi zihniyet ve istekle hazırlandığını özetlemek için yeterlidir. 7. madde işgali resmileştirirken,⁵¹ herhangi bir karşı koyuşu önlemek adına ordu kontrol altına

50 Bu iki madde Osmanlı topraklarını yabancı işgaline karşı sürekli açık halde bıraktığı için bu iki maddeyi ifade ederken teşbih sanatından faydalanıldı.

51 "7. madde: Müttefikler emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda herhangi sevkiyle noktasını işgal hakkını haiz olacaktır." Burada ne tehdit unsurunun içeriği ne de işgale

alınıyordu. Öncelikli amaç devletin işgalleri kabulü, sonrasında ordunun tamamen etkisiz hale getirilmesiydi. Yani işgale başladıkları andan itibaren işgalin sorunsuz gerçekleşmesi temel amaç gibi görülmektedir. İkinci aşamada ise ilk eylemlerini garanti altına aldıktan sonra gelecekteki pozisyonlarını da garanti altına almaya çalışmışlardı. Bu yöndeki niyetlerinin temelini oluşturan, yönetim ve askeri yapının kontrolünü takiben, halkın arasında meydana gelebilecek bir karşı koyuşun önlenmesine yönelik mütarekeye konulan maddelerdir. İletişim ve ulaşımın ele geçirilmesi, halkın arasındaki birliktelik ve koordinasyonun önüne geçerek halk tarafından gösterilecek bir tepkinin geniş boyutlara ulaşmaması ve etkili bir direniş gösterememesine yönelik olduğunu akıllara getirmektedir. Böylece muhtemel bir karşı koyuşun etkisi azaltılacak ve başarı ihtimali oldukça düşürülecekti. Milli Mücadele yıllarına bakıldığında bütün zorluklar ve olanaksızlıklar bir tarafa bırakılsa dahi Mondros Mütarekesi'nin bu maddelerdeki ezici ağırlığı hissedilecekti. Başak'ın ifade ettiği üzere, Türkiye'nin direnme gücünü kırmak ve işgalleri yasal bir zemine yerleştirmek üzere kurgulanan Mondros Mütarekesi, başta İngiltere olmak üzere galip devletlerin "politik arzu ve tasarıların gerçekleşmesine zemin hazırlayacak askeri bir enstrümandan farksızdı ve açıkçası taraflar arasında savaşa son veren bir sözleşmeden ziyade, bir teslimiyet belgesiydi."⁵²

Ayrıca ele alınması gereken bir de 24. madde vardı. 7. maddede güvenlik sorunu olan yerler işgal edilebilir derken bu madde tüm Anadolu'yu kapsıyordu. Tekrar belli bir bölgenin işaret edilerek işgal edilebileceğinin vurgulanması başta anlamsız gelebilir. Kaldı ki, Türkçe metinde yer alan ifadeler neden böyle bir maddenin konulduğunu açıklamaya yetmez: "Vilayat-ı Sitte'de iştişaş zuhurunda mezkûr vilayetlerin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtilaf devletleri muhafaza ederler." Ancak İngilizce metinde yer alan "the six Armenian vilayets" ifadesi ile sınırları çizilen bölgenin Ermeni Vilayetleri olduğunun belirtilmesi yeni bir siyasi yapının temel atma çalışmasını düşündürmektedir. Bu düşüncenin haklılığı Sevr Antlaşması ile onaylanacaktır. I. Dünya Savaşı sonrasındaki mütarekelerin hiçbirinde etnik bir gruba işaret edilmezken Mondros Mütarekesi'nde yer alan 24. madde haricinde esirlerin durumuyla ilgili 4. madde de Ermeni adı geçmektedir. Mütarekelerde görmeye alışık olunmayan böyle bir hususun açıklanması ise basitçe ve muhtemelen, geleceğe dair yapılan planlarda rol almasını düşündükleri bir etnik grubun hoşnut edilmesi düşüncesinden ileri gelmektedir.

Mondros Mütarekesi'nin neden kabul edildiği sorgulanabilir. Ya daha önceki mütarekelerin belleklerde bıraktığı izlerle birlikte İngilizlere güvenilerek eski dost kabul edilen İngilizlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceğini ipotek

uğraması muhtemel olan yerler bellidir. Maddede yer alan ifadelerin ucu açıktır ve tersten okunduğunda, herhangi bir sebeple herhangi bir yer işgal edilebilir demektir.

52 Tolga Başak, *Türk ve İngiliz Kaynaklarıyla Mondros Mütarekesi ve Uygulama Günlüğü* (30 Ekim - 30 Kasım 1918), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. XVI-XVII, 272-273, 849-850.

altına almayacağı düşünülmüş ya da tehlikenin farkına varılmış ama çaresizlik içinde belli ölçülerde kadere boyun eğilmişti.

İlk olasılık, Mütarekeyi imzalayan heyet başkanı Hüseyin Rauf Bey'in mütareke müzakerelerindeki izlenimleri ile mütareke imzalandıktan hemen sonra basına yaptığı açıklamalarla desteklenmektedir. Amiral Calthorpe, mütareke maddeleri görüşülürken Rauf Bey'e bazı vaatlerde bulunmuştu. En önemli vaadi işgallere dairdi ve Amiral "İstanbul'un işgal olunmayacağına eminim" diyordu. Ancak bunun hukuki ve diplomatik bir dayanağı yoktu. Akşin'e göre bu "Orbay'ın her bakımdan çok ürkütücü olan affedilemez bir saflığı" idi.⁵³ Orbay, anılarında İngilizlere güvendiğini saklamıyor ve İngilizlerin amaçlarının Türkiye'yi işgal etmek değil, boğazlardan serbestçe geçmek olduğunu düşünüyordu.⁵⁴ Rauf Bey, İstanbul'a döndüğü zaman basının karşısında son derece iyimser bazı açıklamalarda bulundu. Rauf Bey'e göre devletin bağımsızlığı ve saltanatın hukuku tamamen kurtarılmış ve mütareke umduklarından daha iyi sonuçlanmıştı. Ayrıca Rauf Bey, sürekli bir işgalin olmayacağı ve Yunan askerlerinin işgallere katılmayacağı kanaatini basınla paylaşmıştı. Aynı şekilde Hariciye Nazırı Nabi Bey ile Müsteşar olan ve müzakerelerde bulunan Reşad Hikmet Bey, 3 Kasım'da yaptıkları basın toplantısında Rauf Bey'in takındığı iyimser tutumu gösterdiler.⁵⁵

Daha önceki mütarekelerin şartları belli ve Mondros Mütarekesi'nin şartları da açık iken bu tarz açıklamaların sebebinin sadece iyimserlik, saflık veya İngilizlere olan güven duygusuyla açıklamak mümkün değildir. İyi niyetli olarak düşünüldüğünde, barışa ve huzura duyulan özlemin giderilmesi ve halkın yüreğine bir nebze de olsa su serpilmesi amacıyla yapılmış açıklamalar olduğu ihtimal dâhilindedir. Bir mütarekeden beklenen siyasi varlığın parçalanması veya son bulması değildir. Eğer böyle olduğu kabul edilseydi, vatanperver ve akli başındaki hiçbir lider veya yönetici, devletin ya da ülkenin geleceğini koşulsuz şartsız biçimde başkalarına teslim eden bir mütarekeyi kabul etmezdi.

Mütarekenin imzalanmasına neden olabilecek ikinci ve daha kuvvetli olasılık ise sadece İngilizlere güven ve maddelerin tedbir amaçlı olmasının yanı sıra belli ölçüde fedakârlıkların göze alınarak mütarekenin imzalanmak zorunda kalınmasıydı.

30 Ekim 1918 günü mütareke şartları Osmanlı Mebusan ve Ayan Meclisleri'nin gizli oturumlarında görüşüldü. Her iki mecliste de mütarekenin

53 Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 60.

54 *Rauf Orbay'ın Hatıraları (1914-1945)*, yay. haz. Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, 2005, s. 92, 100-106.

55 Rauf Bey İstanbul'a dönünce gazetecilerle görüşmüş ve 2 Kasım tarihinde "Bahriye Nazırımuz ile Mülakat" başlıklı yazıda açıklamaları yer almıştı. Bkz: *Tasvir-i Efkâr*, 1 Teşrinievvel 1334; 2 Teşrinievvel 1334; 3 Teşrinievvel 1334. Mütareke maddeleri 2 Kasım'da *The Times* gazetesinde de yayımlandı. Bkz: "Terms to Turkey, Text of Armistice", *The Times*, 2 November 1918. Ayrıca bkz: Akşin, *a.g.e.*, s. 61-62; Açikkaya ve Çelik, *a.g.e.*, s. 120-123; Başak, *a.g.e.*, s. 252-272; Selçuk Ural, *Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 36-38.

ağır şartları üzüntü ve endişe içinde karşılandı. Bıyıklıoğlu, Hükümet Reisi'nin genel durumun başka türlü hareket edilmesine imkân bırakmadığı hakkında yaptığı açıklama sonucunda her iki meclisin de mütarekenin imzalanması için hükümete yetki vermek zorunda kaldığını yazdı.⁵⁶ İmparatorluğun en kritik günlerinde, 25 gün kadar sadaret koltuğunda oturan Ahmet İzzet Paşa anılarında, Almanlarınkine nazaran nispeten hafif olarak gördüğü Mondros Mütarekesi'nin maddeleri için "*Mebusan ve Ayan'a okunarak imzası için hep birlikte rıza ve muvafakatlari da alınmıştı*" demektedir. Karşı çıkılsın ya da çıkılmasın barışın sağlanabilmesi için mütarekenin kabulü olmazsa olmaz durumdaydı. Ahmet İzzet Paşa da Mondros Mütarekesi'nin önceki mütarekelere benzemediğini kısa sürede deneyimleyecekti.⁵⁷

Mütarekenin kabul edilmesinde karar vericiler, eğer içlerini maddelerin tedbir amaçlı olduğu düşüncesiyle rahatlatmışlarsa yanıldıklarını çok kısa sürede anlayacaklardı. Daha mütarekenin üzerindeki imzaların mürekkebi kurumadan işgaller başladı. Mütarekeye imzalar atılır atılmaz Musul ve İskenderun'un işgal hazırlıkları mütarekeyi takip eden ilk hafta içinde olgunlaştırılıp ikinci haftada tamamlandı. Musul'un ve İskenderun'un işgalleri ile Mondros Mütarekesi'nin ağır sonuçlar doğuracak içerikteki maddelerinin uygulanmasına geçilmiş oldu. "*Osmanlı kamuoyu neyin ne olduğunu idarecilerin ağzından değil; görerek, yaşayarak, tecrübe ederek öğrenecekti.*"⁵⁸

Mustafa Kemal Paşa gibi askerlik bilgisinin yanında tarih ve diplomasi bilgisine de sahip ve muhakeme yetenekleri kuvvetli komutanlar böyle bir mütarekenin nelere yol açabileceğini tasavvur edebiliyorlardı ve vahametinin farkındaydılar. Mustafa Kemal Paşa, mütarekenin ilk gününden itibaren uyarılarını çekinmeden merkeze yazmış ve 5 Kasım 1918'de Ali Fuat Paşa'ya "... *Artık milletin bundan sonra kendi haklarını kendisinin araması ve koruması, bizlerin de mümkün olduğu kadar bu yolu göstermemiz ve bütün ordu ile beraber yardım etmemiz lazımdır.*" sözleriyle yine ilk günden itibaren Mondros Mütarekesi'nin şartlarının karşısında durmuştu.⁵⁹ Ancak İstanbul Hükümeti'nin tutumu ve mütarekenin uygulanması yönündeki emirler karşısında yapılacak olan nihayetinde sineyi millete dönmek olacaktı.

6. Ordu Kumandanı Ali İhsan Paşa, mütarekeyi haber alır almaz 1 Kasım'da Marshall'a bir mektup göndererek iki ordu arasındaki bölgenin tarafsız sayılmasını istedi. General Marshall, Musul'a 60 km mesafede olan İngiliz birliklerine mütarekeye aykırı olarak Musul'un işgali emrini verdi. Ali İhsan Paşa, işgale dair bir sebep olmadığını ileri sürmesine rağmen "*mutlak bir aczin ifadesini taşıyan*" Ahmet İzzet Paşa'nın talimatında, İngilizlerin göstereceği

56 Tevfik Bıyıklıoğlu, *Türk İstiklâl Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1962, s. 48.

57 Ahmet İzzet Paşa, *Feryadım*, C.II, Nehir Yayınları, İstanbul, 1993, s. 29.

58 Açikkaya ve Çelik, *a.g.e.*, s. 130.

59 Utkan Kocatürk, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Kronolojisi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s. 116-119.

hatta kadar geri çekilme emri aldı.⁶⁰ 3 Kasım'da Musul'a giren İngilizler, 8 Kasım'da Musul hükümet konağındaki Türk bayrağını indirerek yerine İngiliz bayrağını çekti.

Ahmet İzzet Paşa, 30 Ekim 1918'de Adana'da bulunan Liman Von Sanders Paşa'ya bir telgraf göndererek Yıldırım Ordular Grubu'nun Mustafa Kemal Paşa'ya teslim edilerek İstanbul'a dönmesini bildirdi. 3 Kasım 1918'de Fransızların Arbalet isimli savaş gemisi İskenderun Limanı'na girdi. Mustafa Kemal Paşa yeni atandığı görevinde iken İskenderun'a asker çıkarılırsa karşı koyacağını bildirmiş ve merkezle devam eden yazışmaların sonucunda Yıldırım Orduları Grubu lâğvedilerek Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a çağrılmıştı. Ardından Ahmet İzzet Paşa İskenderun'un işgaline karşı konulmayacağını ilan etmişti. 9 Kasım'da İskenderun işgal edildi.⁶¹

Mustafa Kemal Paşa, 10/11 Kasım 1918 tarihinde Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'dan aldığı telgraf üzerine Adana'dan trenle İstanbul'a hareket etti. Aynı zamanlarda İtilaf devletlerinin savaş gemileri İstanbul'a doğru, savaş sırasında büyük kahramanlık örnekleri sergilenerek geçit verilmeyen Çanakkale Boğazı'ndan geçmeye devam ediyorlardı. 13 Kasım'da İtilaf donanması İstanbul'un karşısına demir attıkları gün,⁶² Mustafa Kemal Paşa da Adana treninden inip Haydarpaşa rıhtımına ayak bastı. Yaveri Cevat Abbas'a söylediği "Geldikleri gibi giderler" sözü ilk andan itibaren Mustafa Kemal Paşa'nın işgaller karşısındaki dirayetini ve kararlılığını gösteren bir sembol oldu.⁶³ Ne var ki işgaller artarak devam etti ve Anadolu'nun dört bir köşesini sardı. 15 Mayıs 1919'da Yunanların İzmir'i işgale başlaması ve Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkması Milli Mücadele'de bir dönüm noktası oldu.

İşgaller tedbir amaçlı birer uygulama olmanın çok uzağındaydı. Daha Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'na katılır katılmaz İtilaf Güçleri kendi aralarındaki gizli anlaşmalarla Osmanlı topraklarını bölüşmüşlerdi. O zamanlar ne savaşın sonucu belliydi ne de savaşın sonu gözüküyordu ama bölüşüm savaş bitmeden tamamlanmıştı. Mondros Mütarekesi ise bu bölüşümün uygulanmasına uygun zemin hazırladı. Kuşkusuz 7. madde önceden hazırlanan bir senaryonun kılıfı konumundaydı.

Mondros Mütarekesi, diplomatik ve hukuksal açıdan kendisinden önceki mütarekelerle karşılaştırıldığı zaman da bir farklılık söz konusudur. 18 Ekim

60 Ali İhsan Sâbis, *Harp Hatıralarım Birinci Dünya Harbi*, Dördüncü Cilt, Nehir Yayınları, 1991, İstanbul, s. 316-318.

61 Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, s. 58-63, 78-91; Metin Ayışığı, *Mareşal Ahmet İzzet Paşa Askerî ve Siyasî Hayatı*, TTK Yayınları, Ankara, 2013, s. 213; Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.I, MEB Yayınları, İstanbul, 1991, s. 32-40; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.III, K.IV, TTK Yayınları, Ankara, 1991, s. 759-772.

62 14 Kasım 1918 tarihli haberde İtilaf donanmasının dün İstanbul'a geldiği yazıldı. Bkz: "Through the Dardanelles. Allied Fleet off Constantinople", *The Times*, 14 November 1918.

63 Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, C.I, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 309; Kocatürk, *a.g.e.*, s. 118. İstanbul'un işgal süreci için bkz: Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, s. 108-123.

1907 tarihinde Lahey'de imzalanmış, IV Sayılı, Kara Harbinin Kanunları ve Adetleri Hakkında Sözleşme'de veya Düstur'da yer alan ifadeler incelendiğinde, Mondros Mütarekesi açıkça bir ihlali ya da diplomatik ve hukuksal dayanaktan bir kopuşu beraberinde getirir. Mondros Mütarekesi olağandışılığın senedi gibidir. Mütareke ile amaçlanan barış kapısının aralanması ise Mondros Mütarekesi bu kapıyı aralayamamıştır. Bunu bir mütareke olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Çünkü Mondros'ta karara varılan ve uygulamaya geçirilen, karşılıklı silahların bırakılması değil tek taraflı olarak silah bıraktırma'dır. Mondros Mütarekesi ile bu durum kabul edilmiş dahası mütarekenin tahmin edilemeyecek boyutlara ulaşan uygulamalarında Osmanlı Devleti sesini çıkaramamıştır. Devletin en önemli görevlerinden birini yerine getirememesi yani halkın canını, malını, namusunu koruyamaması ve ülkenin geleceğini belirsiz, belki de karanlık bir yöne sürüklemesi sonucu bu görev, vatansever askerlere, idarecilere ve halka düşmüştü.

Mücadele başladığında, ilk zamanlar bazı yerler habersiz, bazıları duyarsız, bazıları teslimiyetçi ve işbirlikçi, bazıları da uzayıp giden savaşlar sırasında yitip giden umutları dolayısıyla çekingen bir tutum takınmışlardı. Zaten yönetimi elinde bulunduran siyasi otorite barışı müjdelememiş miydi?

Ancak Mondros Mütarekesi'nin ağır şartlarının sert bir şekilde uygulanmasının sonuçlarıyla karşı karşıya kalan bölgeler ya da başka bir ifadeyle ateşin düştüğü yerler kendi can, mal ve namuslarını koruyabilmek adına ellerindeki kısıtlı imkânlarla bir mücadeleye giriştiler. 19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkması ve izleyen süreçte üstlendiği zorlu görevi sayesinde Anadolu halkı liderini buldu, kenetlendi ve tek yumruk olabildi. Milli Mücadele tek çatı altında toplandı. Anadolu halkı birlikte hareket ettiğinde ve iyi yönetildiğinde neler yapabileceğini dünyaya gösterdi ve anavatan olarak kabul ettiği Anadolu coğrafyası üzerinde bağımsızlığını ve egemenliğini diğer devletlere kabul ve tasdik ettirdi.

Mondros Mütarekesi'nin yol açtığı olumsuzluklar ve galip devletlerin Mondros Mütarekesi'ne dayanarak yürüttükleri politikalar, yeni bir mücadelenin başlamasına sebep oldu ve bu mücadele Büyük Güçlerin hegemonyası altında kurulmuş dünya düzenine karşı mazlum milletlere örnek olacak bir başarıyla sonuçlandı.⁶⁴

I. Dünya Savaşı sonrasındaki mütarekelerin asıl amacı barışı sağlamak değil savaşı sonlandırmaktı. Sonrasındaki barış antlaşmaları aynı yönde şekillendi. Kalıcı bir barış amaçlanmış olsa idi Mondros Mütarekesi'nden sonraki süreç farklı olabilirdi. Benzer şekilde Almanya ile yapılan Versailles Antlaşması da yeni bir dünya savaşının tohumlarını içinde gizlemezdi.

I. Dünya Savaşı sonunda başlatılan barış sürecinde açıkça görülen, intikam duygusuyla bir cezalandırma politikasına gidildiğidir. Viyana düzeninin

64 Orhan Koloğlu, *Mazlum Milletler Devrimleri ve Türk Devrimi*, Kaynak Yayınları, Ankara, 1979.

oluşturduğu denge ve “Avrupa Uyumu (Concert of Europe)” anlayışı⁶⁵ savaş sonrasında bilerek ve isteyerek rafa kaldırıldığından⁶⁶ dolayı yeni düşmanlıkların ve çatışmaların tohumları ekildi.

Avrupa’da düşmanlık tohumunun filizlenmesi ve çatışmaya dönüşmesi biraz zaman aldı. Ancak Osmanlı İmparatorluğu’na yönelik eylemin sadece intikam ve cezalandırma duygusuyla açıklanamayacağı açık olduğu için bunun yanına, XIX. yüzyılda farklı ve değişken politikalar bütünü olarak gündeme gelen Doğu Sorunu’na kökten çözüm getirecek bir politika da eklendi. Barış antlaşmasına bile gerek kalmadan bu politikanın alt yapısı Mondros Mütarekesi ile hazırlandı ve uygulanma aşamasına geçmek için hiç vakit kaybedilmedi.

Sonuç

Bu çalışmada gösterilmeye çalışıldığı üzere bir mütarekenin amacı ve mütarekeden beklenen barışa giden yolu açmasıdır. Bu nedenle mütarekeler genel itibariyle kısa süreli ve az maddeli olarak barışın sağlanabilmesi amacıyla hizmet eden ara dönemler olarak değerlendirilir. Mondros Mütarekesi’nden önceki mevcut örnekler buna işaret etmektedir. Mondros Mütarekesi hem mütareke kavramına yüklenen anlam hem de daha önceki mütarekelerin karakteristik yapısı itibariyle belirgin ve kesin bir kopuşu simgeler. Klasik anlamdaki bir mütarekenin aksine, Mondros Mütarekesi kayıtsız şartsız teslim belgesi mahiyetindedir. I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan benzer içerikli mütarekelerle karşılaştırıldığında ise Mondros Mütarekesi, kayıtsız şartsız bir teslim belgesi olmanın ötesine geçerek mütarekenin uygulanması sırasında bölüşümün ve yıkımın meşrulaştırıcı belgesi olarak tarihte iz bırakır. Bu nedenle Kurutuluş Savaşı’nın gerekçelerinin başında yer alır.

I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan mütarekelerde İtilaf güçleri, barış antlaşmalarında istedikleri şartları kabul ettirebileceklerini test etmişlerdi. Bir sene içerisinde Almanya başta olmak üzere Avusturya Macaristan ve Bulgaristan ile barış antlaşmaları peş peşe imzalandı. Ancak Osmanlı Devleti ile barış antlaşması bir türlü belirlenemediğinden uzayıp gidiyordu. Galip güçler belki de mütarekenin kendilerine sunduğu sınırsız hareket özgürlüğünü bir barış antlaşması ile sınırlandırmak istemiyorlardı. Ya da savaş sonrası kurgulamaya çalıştıkları senaryonun içinde öncelikli olarak barışa yer yoktu. Diğer devletlerle yapılan barış görüşmeleri bir sene civarında sonuca ulaştırıldı ama Osmanlı Devleti’yle imzalanan ve barışı sağlamaktan çok uzak olan Sevr Antlaşması neredeyse iki seneye yaklaştı. Sevr Antlaşması imzalandığı zaman

65 “Viyana düzenlemesinin sağladığı görelî barış ve istikrar, yani bu düzenlemenin başarısının gizi, Castlereagh ile Metternich’in, ‘cezalandırma’ yerine denge, ‘intikam’ yerine meşruiyet yönünde hareket etmelerinde ve kısır çıkar çatışmalarını bir kenara itmelerinde yatar.” Bkz: Sander, a.g.e., s. 177.

66 5 Ocak 1918 tarihinde Lloyd George, sadece kendi kabine üyelerine değil, bütün politik parti liderlerine Viyana düzeninin artık mazide kalmış olduğunu bildirdi. Bkz: Maurice, a.g.e., s. 6-8.

zaten Mondros Mütarekesi'nin uygulamaya geçirilmekte tereddüt edilmeyen hükümleri kabul edilemez bulunduğu için Anadolu'da yeni bir mücadele başlayıp ilerledi. Olanlara sessiz kalan ve yönetim erkini kaybeden İstanbul Hükümeti'nin yerini Mustafa Kemal Paşa liderliğinde Ankara'da kurulan yeni hükümet aldı. Ankara'da kurulan siyasi yapılanmanın kısa sürede iktidarı eline alarak mütarekenin uygulamalarına karşı bir birliktelik sağlamasının ardından Sevr Antlaşması'nın Osmanlı Devleti'ne sunulması tesadüf olmasa gerekir.

Mondros Mütarekesi'nin ardından bir hayli gecikmeyle yapılan Sevr Antlaşması'nı nasıl değerlendirmek gerekir? Barış şartları olgunlaştığı için mi ya da gerçekten barış arzulandığı için mi Sevr Antlaşması yapıldı? Bu çalışmanın amacı Sevr Antlaşması'nın veya Kurtuluş Savaşı'nın açıklanması/tartışılması değildir. Ama Sevr Antlaşması'nın kabul edilemeyecek kadar ağır hükümler içermesi doğal olarak asıl amacın kalıcı bir barış olmadığına göstergesidir. Bununla birlikte Mondros Mütarekesi imzalandığı sırada Türk tarafının sahip olduğu egemenlik alanları ve sınırları ile Sevr'de kararlaştırılan hükümler ve sınırlar arasındaki büyük fark, daha önceki mütareke ile barış antlaşmaları örneklerinde görülemeyecek kadar büyüktür. Ayrıca Mondros Mütarekesi her ne kadar çok ağır şartlar içerse de kabulü konusundaki samimiyet, kalıcı barışa duyulan özlemin bir nişanesidir. Kurtuluş Savaşı'nın yol haritası durumundaki Misak-ı Milli'deki sınırların kabaca Mondros Mütarekesi'nin kabulü sırasındaki mevcut topraklar olması, mücadelenin barış sürecine karşı veya kaybedilen toprakları geri alma amacıyla değil, mütarekenin imzalandığı gün elde bulunan sınırlar içinde bağımsız ve egemen bir şekilde yaşama isteğinden kaynaklandığını göstermektedir.

Mondros Mütarekesi ile uygulanmaya çalışılan planların başarısızlığı, I. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa merkezli dünya düzenine indirilen bir darbeydi. Mütarekenin yol açtığı olaylar, yeni kurulacak dünya düzeninde yazarların ve yönetmenlerin sadece Avrupalı devletler olmayacağını gösteren açık ve ilk kanıtlardan biri oldu. Mondros Mütarekesi sonrasında Anadolu'da yaşananlardan ders çıkaramayan devletler barış adı altındaki dayatmalar ile II. Dünya Savaşı'nın sorumluluğunu üstlenmek durumunda kalacaklardı. Ayrıca Mondros Mütarekesi sonrasında başarıyla sonuçlanan mücadele, sömürgecilik karşıtı gelişmelere bir dayanak olması açısından benzer zorluklarla karşılaşan diğer toplumlara örnek teşkil edecekti. Kısaca tarihi örneklerle ve uluslararası hukuki teamüllere aykırı olan Mondros Mütarekesi'ne ve sonrasında uygulamalara verilen tepki, Türk ve dünya tarihinde önemli bir kesit olma özelliğine sahiptir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Ali Fuat Türkgeldi Evrakı (HSD.AFT.), 6/121.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun (HAT.), 1437/59056, 20 Cemaziyülahir 1222 (25 Ağustos 1807).
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sadâret Mukâvelenâmeler (A.}DVN.MKL.), 38/14, 6 Mayıs 313 (18 Mayıs 1897).
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sadâret Mukâvelenâmeler (A.}DVN.MKL.), 53/36.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sadâret Umum Vilayat Evrakı (A.}MKT.UM.), 229/81, 7 Recep 72 (14 Mart 1856).
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Yıldız Esas Evrakı (Y.EE.), 84/82, 22 Ramazan 1293 (11.10.1876).
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Yıldız Esas Evrakı Defterleri (Y.EE.d., 1016).
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Yıldız Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzat (Y..PRK.HR.), 3/35.
- British House of Commons Parliamentary Papers, 1877 [C.1738] Turkey, No. 15 (1877). Further Correspondence Respecting the Affairs of Turkey.*

II. Süreli Yayınlar

- “Armistice between France and Prussia”, *The Times*, 24 July 1807.
- “Armistice. Full Text of the Terms”, *The Times*, 12 November 1918.
- “At Last! Paris on the Great Day”, *The Times*, 12 November 1918.
- “Terms to Turkey, Text of Armistice”, *The Times*, 2 November 1918.
- “The Armistice in the Crimea”, *The Times*, 13 March 1856.
- “The Armistice Negotiations”, *The Times*, 17 January 1878.
- “The Peace Conferences. The Armistice”, *The Times*, 26 February 1856.

“Through the Dardanelles. Allied Fleet off Constantinople”, *The Times*, 14 November 1918.

Düstur, 1. Tertib, Cild:7, Başvekâlet Devlet Matbaası, Ankara, 1941.

Muâhedât Mecmûası, C.I-V, TTK Yayınları, Ankara, 2008.

Tasvir-i Efkâr, 1 Teşrinievvel 1334; 2 Teşrinievvel 1334; 3 Teşrinievvel 1334.

III. Kitaplar

AÇIKKAYA, Savaş ve ÇELİK, Akın, *Bir Devrin Sonu Mondros*, İskenderiye Kitap, İstanbul, 2014.

Ahmed Câvid, *Hadîka-i Vekâyi'*, haz. Adnan Baycar, TTK Yayınları, Ankara, 1998.

Ahmet İzzet Paşa, *Feryadım*, C.II, Nehir Yayınları, İstanbul, 1993.

AKŞİN, Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1976.

ALTAY, Şakir, *Hukuk ve Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1983.

ANDERSON, Matthew Smith, *Doğu Sorunu (1774-1923) Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*, çev. İdil Eser, YKY, İstanbul, 2010.

ARMAOĞLU, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Tek Adam*, C.I, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

AYIŞIĞI, Metin, *Mareşal Ahmet İzzet Paşa Askerî ve Siyasî Hayatı*, TTK Yayınları, Ankara, 2013.

BAĞDATLI, Selahattin, *Hukuk Sözlüğü*, Derin Yayınları, İstanbul, 2002.

BAĞDATLI, Selahattin, *Temek hukuk Kavramları*, Yasa Yayınları, İstanbul, 1995.

BAŞAK, Tolga, *Türk ve İngiliz Kaynaklarıyla Mondros Mütarekesi ve Uygulama Günlüğü (30 Ekim – 30 Kasım 1918)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2019.

BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.III, K.IV, TTK Yayınları, Ankara, 1991.

BIYIKLIOĞLU, Tefik, *Türk İstiklâl Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1962.

BİLGİÇ, A. Timur, *Tarih Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2012.

BRIDGE, F. R. and Bullen, Roger, *The Great Powers and the European States System 1814-1914*, Pearson, Harlow/England, 2005.

Büyük Türk Sözlüğü, Hayat Yayınları.

Büyük Türkçe Sözlük, haz. Hasan Tuncay, Yalçın Toker, Toker Yayınları, İstanbul, 1988.

- CEZAR, Mustafa, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, C.II, TTK Yayınları, Ankara, 2011.
- ÇETİNOĞLU, Oğuz, *Tarih Sözlüğü: Deyimleri, Terimleri, Kavramları, Kelimeler*, Bilgeoğuz, İstanbul, 2009.
- DAĞ, Ahmet Emin, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul, 2005.
- DEMİRAY, Kemal, *Temel Türkçe Sözlük*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1985.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2002.
- ERİM, Nihat, *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, C.I, TTK Basımevi, Ankara, 1953.
- EYYUPOĞLU, İsmail, *Mudanya Mütarekesi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002.
- HAMMER, B. J. Von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.4-6-8, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1990.
- HUREWITZ, J. C., *Diplomacy in the Near and Middle East, A Documentary Record: 1535-1914*, D. Van Nostrand Company, INC., Princeton, New Jersey, 1956.
- HUREWITZ, J. C., *The Middle East and North Africa in World Politics, A Documentary Record, Volume I European Expansion, 1535-1914*, Second Edition, Revised and Enlarged, Yale University Press, London, 1975.
- İSKİT, Temel, *Diplomasi, Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.IX, TTK Yayınları, Ankara, 2011.
- KENNEDY, Paul, *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*, çev. Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001.
- KOCATÜRK, Utkan, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Kronolojisi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999.
- KOLOĞLU, Orhan, *Mazlum Milletler Devrimleri ve Türk Devrimi*, Kaynak Yayınları, Ankara, 1979.
- KÖSE, Osman, *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması*, TTK Yayınları, Ankara, 2006.
- MAURICE, Frederick, *The Armistices of 1918*, Oxford University Press, London, 1943.
- ÖZ, Dilek Elvan, *Birinci Dünya Savaşı'nı Bitiren Ateşkes Anlaşmaları, Uygulamaları ve Uluslararası Hukuk*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2005.

- ÖZCAN, Hüseyin, *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1980.
- Rauf Orbay'ın Hatıraları (1914-1945), yay. haz. Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, 2005.
- RUDIN, Harry R., *Armistice 1918*, Yale University Press, New Haven, 1944.
- SÂBİS, Ali İhsan, *Harp Hatıralarım Birinci Dünya Harbi*, Dördüncü Cilt, Nehir Yayınları, İstanbul, 1991.
- SAMİ, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1978
- SANDER, Oral, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi, Ankara, 2002.
- Shorter Oxford English Dictionary*.
- SOYSAL, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, I. Cilt (1920-1945)*, TTK Yayınları, Ankara, 2000.
- ŞENER, Esat, *Açıklamalı – Madde Atıflı Hukuk Sözlüğü*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2001.
- TANSEL, Selahattin, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.I, MEB Yayınları, İstanbul, 1991.
- Tarih-i Vasıf*, C.2.
- Türk Hukuk Lûgatı*, Türk Hukuk Kurumu, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991.
- Türkçe – İngilizce Ansiklopedik Askeri Sözlük*, haz. İrfan Uğurlu, Meteksan Yayınları, Ankara, 1991.
- Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara, 2011.
- TÜRKGELDİ, Ali Fuat, *Mesâil-i Mühimme-i Siyasiyye*, C.I, yay. haz. Bekir Sıtkı Baykal, TTK Yayınları, Ankara, 1987.
- UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, der. Faruk Sözmezoğlu, Der Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Uluslararası İlişkiler Tarihi, Diplomasi Tarihi*, C.I-II, der. Vladimir Potyemkin vd., çev. Atilla Tokatlı, May Yayınları, İstanbul, 1978.
- URAL, Selçuk, *Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- Webster's Third New International Dictionary*.
- YILMAZ, Fehmi, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Gökkuşbuğu, İstanbul, 2010.

IV. Makaleler

“Mütareke”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 32, 2006.

BEYDİLLİ, Kemal, “Küçük Kaynarca Antlaşması”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 26, 2002, s. 524-527.

BEYDİLLİ, Kemal, “Yaş Antlaşması”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 43, 2013, s. 343-347.

BEYDİLLİ, Kemal, “Ziştovi Antlaşması”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 44, 2013, s. 467-472.

ERASLAN, Cezmi, “Mudanya Mütarekesi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 30, 2005, s. 356-358.

ERTAN, Temuçin Faik, “Birinci Dünya Savaşı’nı Sona Erdiren Mütarekelerin Karşılaştırmalı Analizi”, *100. Yılında Birinci Dünya Savaşı, 2. Uluslararası Tarih Sempozyumu, 16-18 Ekim 2014, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2015*, s. 493-507.

İŞPİRLİ, Mehmet, “Sulh (Osmanlılar’da)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 37, 2009, s. 490-492.

ORTAYLI, İlber, “Osmanlı Diplomasisi ve Dışişleri Örgütü”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 278-292.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Karlofça Antlaşması”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 24, 2001, s. 504-507.

V. İnternet Siteleri

http://askerihukuk.net/FileUpload/ds158941/File/kara_harbinin_kanunlari_ve_adetleri_hakkinda_sozlesme.pdf (Erişim 28 Mart 2021).

http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp#art36
(Erişim 28 Mart 2021).

<http://w3.balikesir.edu.tr/~akolbasi/uluslararasıpolitika.doc>
(Erişim 28 Mart 2021).

<http://www.mfa.gov.tr/data/Terminoloji/hukuk-terminoloji-110615.pdf>
(Erişim 28 Mart 2021).

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/armistice>
(Erişim 28 Mart 2021).

<https://www.britannica.com/topic/armistice-law> (Erişim 28 Mart 2021).

Extended Abstract

World War I, which started in 1914, ended in 1918. The warring parties first signed an armistice and then made peace treaties. Bulgaria was the first state to sign an armistice and withdraw from World War I. Bulgaria signed the Armistice of Salonica on September 29, 1918. The end of the war for Austria came with the Armistice of Villa Giusti of 3 November 1918. Germany, on the other hand, was the last to sign an armistice with the Rethondes (Compiègne) Armistice of 11 November 1918. The Ottoman Empire signed the Armistice of Mudros, dated 30 October 1918, at the end of the war. However, the Armistice of Mudros did not bring peace to the Ottoman Empire. Due to the harsh conditions it involved, the Armistice of Mudros was far from ensuring lasting peace.

The aim of this study is to better understand the Armistice of Mudros and to re-evaluate its importance in the historical process. For this purpose, firstly the word of armistice as a historical concept will be examined. Then as far as it has been reached, previous examples of armistice will be discussed. The Armistice of Mudros will be compared with other armistices in terms of its content, scope, implementation, results and effects and the differences and similarities of Mudros Armistice with other armistries will be determined. Thus will shed light on breaking point in the transition from the Ottoman Empire to the Turkish Republic. And it will be reached important hints about Turkish history and even history of the world in the 20th century.

The dictionary meaning of the word by “mütareke”, which comes from the Arabic root of “terk”, is to leave, to stop. In western languages, the word armistice is often used. Origin of this word is based on late 17th century from French or from modern Latin armistitium, from “arms” and “stoppage”. In English, the words “truce” and “cease-fire” are used synonymously with armistice. Shortly armistice an agreement made by opposing sides in a war to stop fighting for a certain time. It is not necessarily the end of a war as it may constitute only a cessation of hostilities while an attempt is made to negotiate a lasting peace. However, a peace is expected after the armistice. No matter how the armistices are concluded, the main thing during the armistice is laying down the arms and talking about peace.

Armistice refers to a temporary and short-term peace process. It is a period in which the feasibility of lasting peace is tested. The issues that are roughly handled in the armistices are examined in detail in the peace treaties. The acceptance of the armistice strengthens the possibility of peace, but the final achievement of peace is the result of the peace agreement. The peace treaty is more detailed, more comprehensive, more valid and longer lasting than the armistice. For example, the Treaty of Sevres has 433 articles, while the Armistice of Mudros has 25 articles, or the Treaty of Lausanne has 143 articles, while the Armistice of Mudanya has 14 articles. The Lausanne Peace Treaty has been in force since the day it was signed, and the continuity of peace.

The purpose of an armistice is to open the way to the peace expected from the armistice. For this reason, armistices are generally considered as interim periods that serve the purpose of achieving peace with a short duration and few articles. Existing examples before the Armistice of Mudros point to this. The Armistice of Mudros symbolizes a clear and definite break both in terms of the meaning attributed to the concept of armistice and the characteristic structure of previous armistices. Contrary to an armistice in the classical sense, the Armistice of Mudros is an unconditional surrender document. When compared to the armistices of similar content signed after the First World War, the Armistice of Mudros goes beyond being an unconditional surrender document and leaves its mark in history as the legitimizing document of division and destruction during the implementation of the armistice. For this reason, it is at the beginning of the justification for the Turkish War of Independence. The reaction to the Armistice of Mudros and its subsequent practices, which is against historical examples and international legal practices, has the feature of being an important section in Turkish and world history.